

INHOUDSOPGAVE

Tom Koetsenruyter

Sint Josephstraat 7
4702CT Roosendaal

tom.koets@hotmail.com
<http://www.koetsenruyter.com>

Tel. +31 (0) 6 34445224

P g 4

—
OPGAVE

aanleiding
historie
probleemstelling
urgentie

Voorzitter:

Sjoerdie Feenstra
Rotterdamse Academie van Bouwkunst

info@sfeenstra.nl /
s.j.nicolson-feenstra@hr.nl

P g 14

—
ANALYSE

Cultuurhistorisch
Typologisch
Bouwhistorisch
Architectonisch

Mentor:

Sem Holweg
JHK architecten

+31 (0) 6 51314727
holweg@jhk.nl

P g 32

—
ONTWERP

Uitgangspunten
Route
Verbeelding

Externe criticus:

Izabela Slodka
studio Iza Slodka

+31 (0) 614630687
contact@izaslodka.com

P g 60

—
REFLECTIE

reflectie
dankwoord

Met bijdragen van:

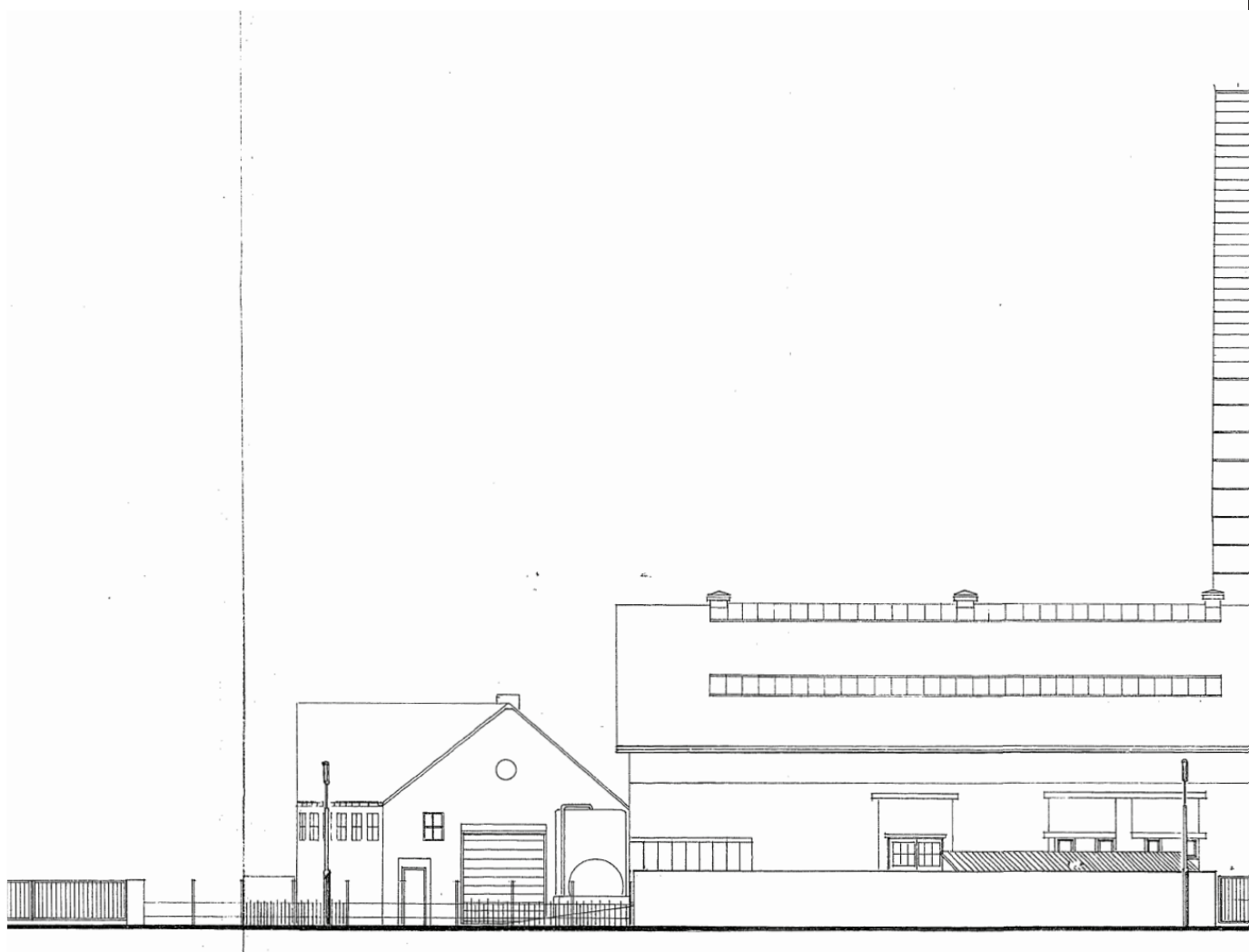
Jeroen Visschers, Remco van den Broek,
Martijn Ravia, John Vriends, Rene Kools, Joris
Warndorff

P g 66

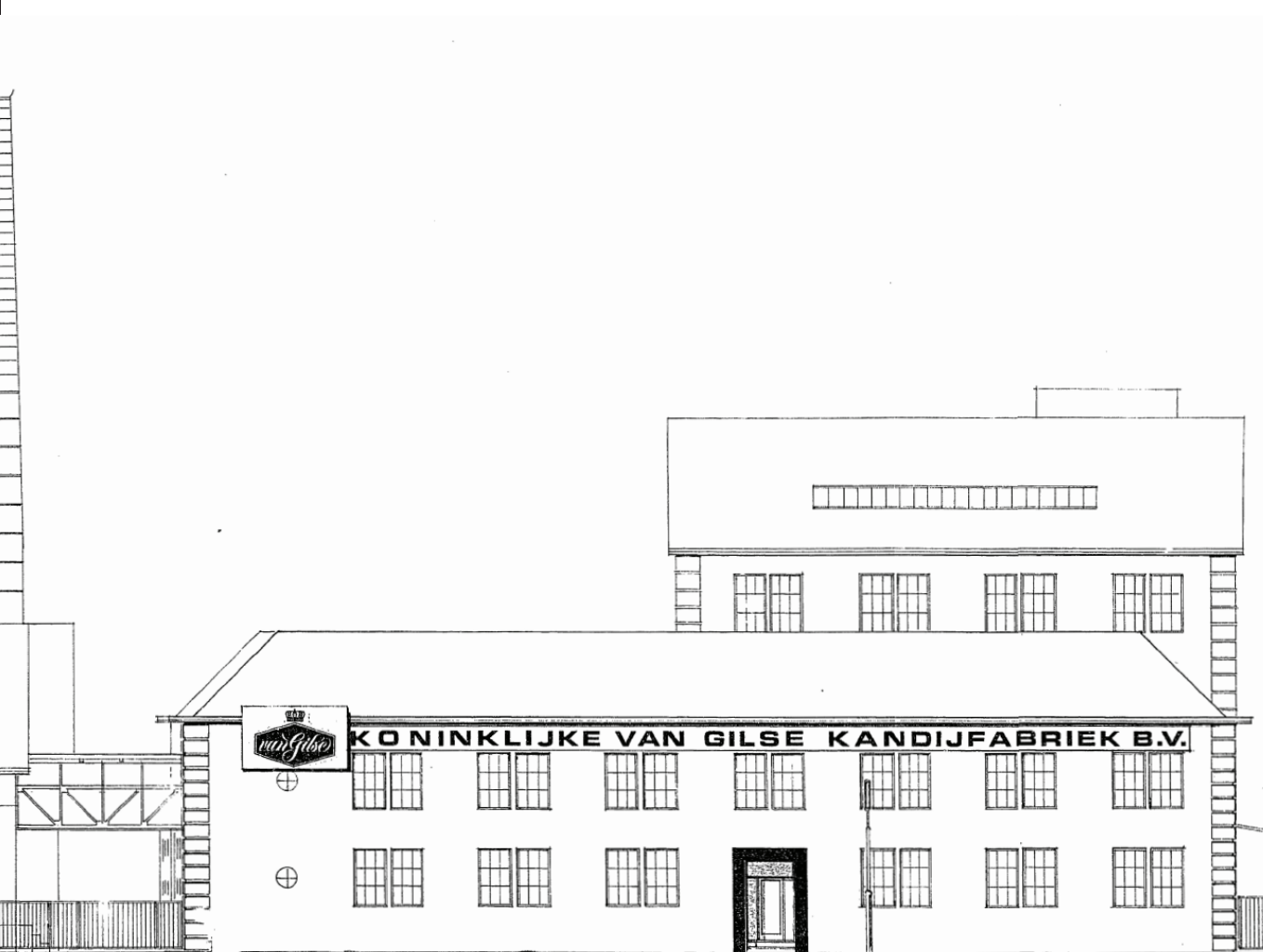
—
BIJLAGE

bronvermelding

FORMULERING OPGAVE

AANZICHT SPOORZIJDE
Archieftekening West Brabants Archief

HERBESTEMMING INDUSTRIEEL ERFGOED

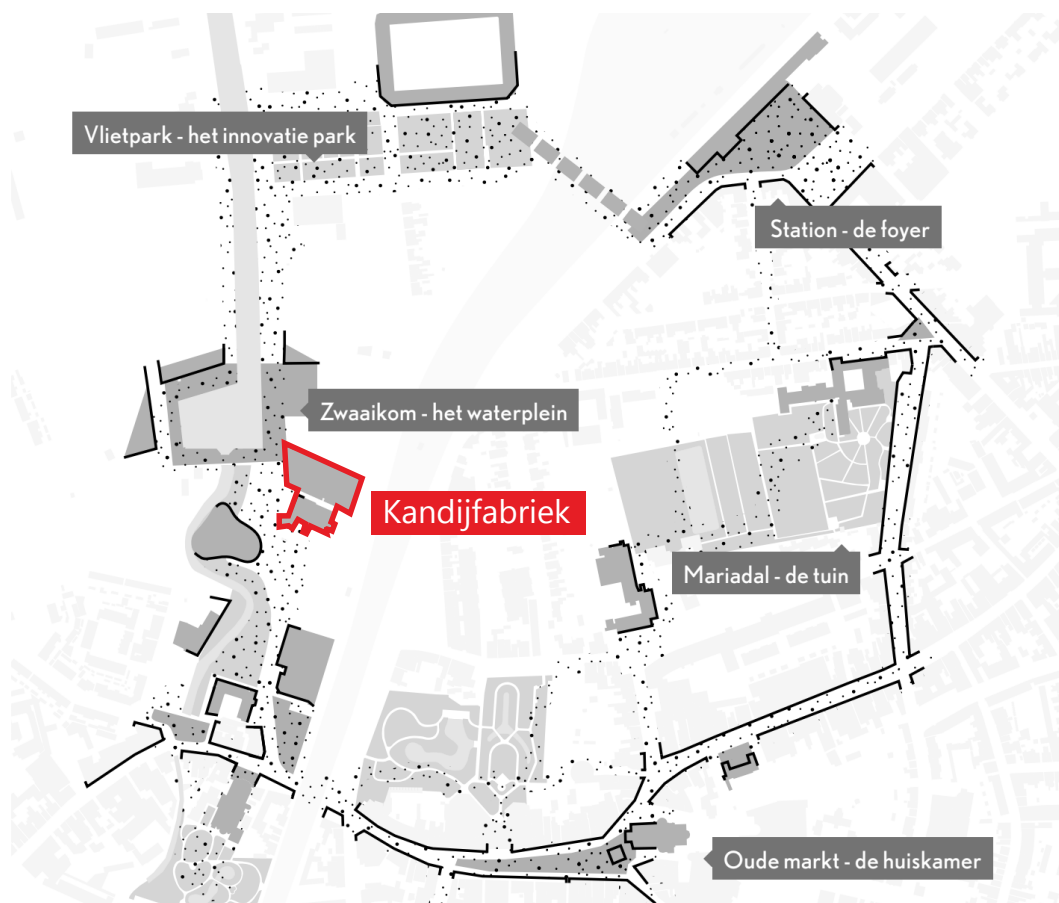
“Hoe kan, door middel van stedenbouwkundige, programmatische en architectonische interventies, de Van Gilse Kandijfabriek herbestemd worden voor het huisvesten van kleinschalige creatieve- en industriële industrie binnen de wijk?”

WAAROM

—

AANLEIDING + FASCINATIE

Pleidooi voor behoud karakteristiek erfgoed in mijn
veerkrachtige stad Roosendaal

Planvisie Gemeente Roosendaal (2020)

(Ridder, 2020)

De voormalig industriële spoorzone van Roosendaal wordt de komende jaren getransformeerd naar wijk voor wonen/ werken/cultuur/innovatie. (afb boven) Doel is om het oude centrum met deze nieuwe ontwikkeling te verbinden. Precies op deze verbinding ligt de Koninklijke Van Gilse Kandijfabriek – een industriegebouw uit 1947. (zie afb links)

Het fabriekspand van De Koninklijke Van Gilse Kandijfabriek, ooit opgericht in 1882 te Roosendaal, stamt uit 1947. Na het bombardement op Roosendaal werd de fabriek binnen de wederopbouw in zijn huidige voorkomen ontworpen door architecten Hurks en Sturm. In de regio belangrijke architecten met hun karakteristieke Amsterdamse - en later Delfste-school architectuur.

Het gebied tussen spoor en kade heeft de laatste eeuw de ontwikkeling doorgemaakt van suikerindustrie naar grootschalige productie tot kleinschalige cultuur- en maak-industrie. In de gemeentelijke planvisie moet de plek nu ontwikkeld worden om ook woningbouw te huisvesten, waarmee grootschalige vernieuwing voor de deur staat.

De Van Gilse Kandijfabriek is het enige - doch meest markante - gebouw dat (nog) niet wordt meegenomen in de ontwikkeling. Eigenaar Van Gilse suikerproducten is van plan het fabriekspand voorlopig in bedrijf te houden. In mijn afstudeerproject ga ik op zoek naar een herbestemming met passende architectonische interventies, een duurzame programmering en succesvolle integratie in de wijk.

Overzicht historische ontwikkeling spoorzone Roosendaal

TOT 1930
ROOSENDAAL INDUSTRIESTAD, SUIKERSTAD

Al vanaf eind negentiende eeuw is voor de stad Roosendaal de suikerindustrie een belangrijke bron van inkomsten. Vooral de aanwezigheid van het spoor en de haven zijn belangrijke logistieke kwaliteiten voor de ontwikkeling van bedrijven langs de Roosendaalse kade. "In de loop der jaren waren aan de Oostelijke Havendijk vijf bedrijven per trein bereikbaar. Naast de drie suikerfabrieken waren dat nog de suikerraffinaarderij Java en Kandijfabriek Castellet.

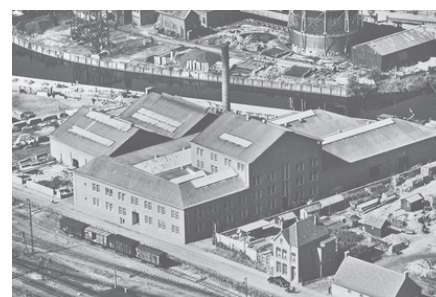
De kleistreek was uitermate geschikt voor teelt van suikerbieten. Bovendien lag de Roosendaalse vliet gunstig ten opzichte van de West-Brabantse akkers en was er voldoende zoet water voor het productieproces. In 1870 werden de suikerfabrieken direct aangesloten op het spoor, dat vooral gebruikt werd voor aanvoer van steenkolen en kalksteen. Nog lang zouden veel bieten over het water naar Roosendaal komen." (Broos, 2018)

1940
INDUSTRIALISERING EN DIVERSIFICATIE

Met de groei van de stad en de opkomst van personenvervoer over het spoor wordt een nieuwe locatie gevonden voor het station (1). Tegelijkertijd groeit de industrie langs de spoorzone. Suikerfabrieken maken ook plaats voor andere soorten industrie, zo zijn er diverse meubelfabrieken, een melkfabriek en een gasfabriek aan weerszijden van de vliet ontstaan.

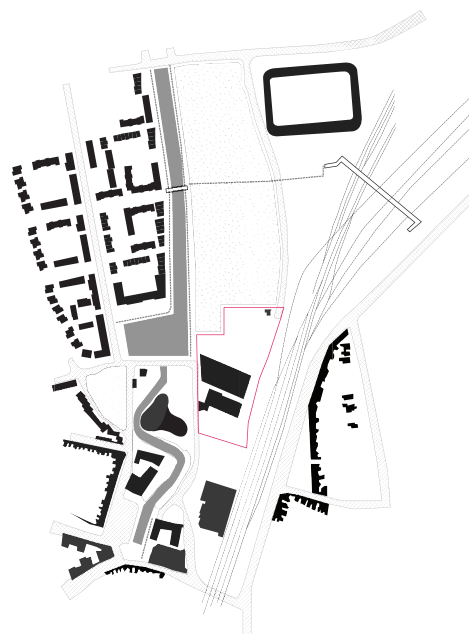
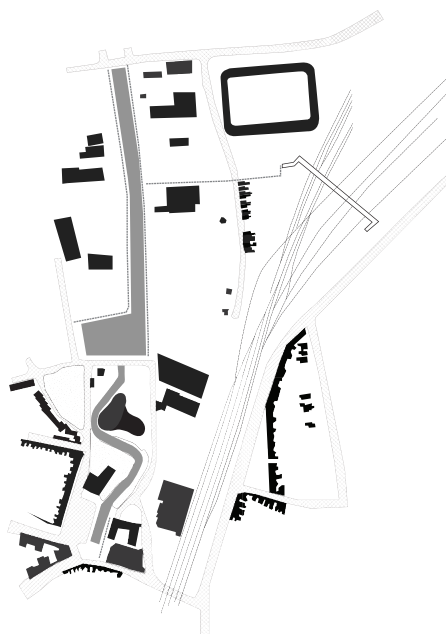
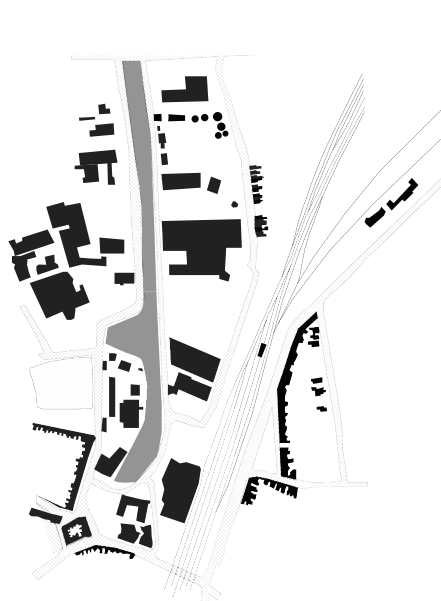
In 1944 wordt Roosendaal, en vooral de wig tussen spoor en kade, getroffen door een 'vergisbombardeмент' van de geallieerden. Melkfabriek 't Anker en Suikerfabriek Van Gilse worden grotendeels verwoest.

1970
WEDEROPBOUW

Na de oorlog wordt de bestaande industrie in de spoorzone herbouwd. Melfabriek 't Anker wordt volgens het oorspronkelijke bouwplan hersteld, terwijl voor Van Gilse een compleet nieuwe Kandijfabriek wordt gebouwd.

Op de kaart is de groei van de industrie, alsmede de vergroting van de korrel van de industrie goed te zien.

2005 INDUSTRIE

Tot 2005 groeit de industriezone langs de Roosendaalse Vliet gestaag. Langs de kades van de Vliet bestaat productieve, grootschalige en diverse industrie. Vooral langs de oost-oever is de korrel herkenbaar bovenmaats: De gebouwen van EKP, Van Gilse, WNL staal en Wubben Olie zijn ware 'arbeiderskathedralen', imposant in hun grootte en verschijningsvorm. Langs de westelijke havendijk is ruimte voor kleinschaligere industrie. De gasfabriek is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een ander soort nuts-industrie: Het Essent-kantoor en de gemeentelijke werf flankeren nu de zwaairom van de Roosendaalse Vliet.

2020 ONTWIKKELING STADSOEVERS

Vanaf 2005 gaat het achteruit met het industriegebied. Vertrek van enkele bedrijven en gebrekkig onderhoud aan terrein en bebouwing zorgt voor verloederend van het straatbeeld. Hierna neemt ook overlast en criminaliteit toe. Desalniettemin blijven wel enkele creatieve en/of culturele partijen langs de Havendijk gevestigd. In de jaren tussen 2008 en 2018 wordt hard gewerkt aan verschillende planvisies en ontwikkelingen, welke in 2020 van de grond te lijken komen. Zo worden de oevers van de Vliet veranderd, wordt actief geprogrammeerd en gebouwd in het gebied ten zuiden van de kade. Herbestemmingen naar wonen ten zuiden van het gebied, het (inmiddels failliete) RBC-stadion en een voetgangersbrug verrijken de directe omgeving van het plangebied.

2035 PLANVISIE GEMEENTE

In de planvisie die door gemeente Roosendaal is sprake van een heuse stadsvernieuwing. Grootschalige transformatie van de westelijke havendijk naar wonen is inmiddels beklonken met een gewonnen prijsvraag voor de 'Beekblokken' door Space&Matter architecten. Bestaande bebouwing wordt gesloopt voor duurzame woningbouw.

Een welkom initiatief, aangezien we kampen met een zwaar woningtekort. De oevers van de kade worden verbonden middels een nieuw te bouwen voetgangersbrug (11)

In de plannen wordt de bestaande Kandijfabriek van Van Gilse behouden - de suikerverwerker heeft aangegeven voorlopig deze plek aan te houden als productielocatie.

Plannen voor de oostelijke havendijk zijn nog onduidelijk, al gaan er geluiden voor een 'spoorzone voor cultuur, creativiteit en innovatie'.

PROBLEEMSTELLING

AANKAARTEN GEBREKKIGE PLANVISIE

Welke problemen en uitdagingen herken ik in de planvisie van de gemeente Roosendaal?

ONTBREKEN PLAN OOSTELIJKE OEVER

Terwijl langs de westelijke havendijk een definitief plan voor een nieuw te bouwen woonwijk klaar ligt, zijn de bedoelingen van de oostelijke oever allerm minst duidelijk.

Met de benodigde ontsluiting van de huidige kandijfabriek (60 vrachtwagenbewegingen per dag) en de beperking van het omheinde plot op de zuidelijke ontsluiting van de rest van de oever, beperkt de fabriek permanente ontwikkeling van de grond.

De gemeente stelt het terrein beschikbaar voor 'tijdelijke cultuur en innovatie' maar vergeet hierbij te faciliteren in gebouwde voorziening en/of structuur. "cultuur" als place-holder, wachtend op ontwikkeling.

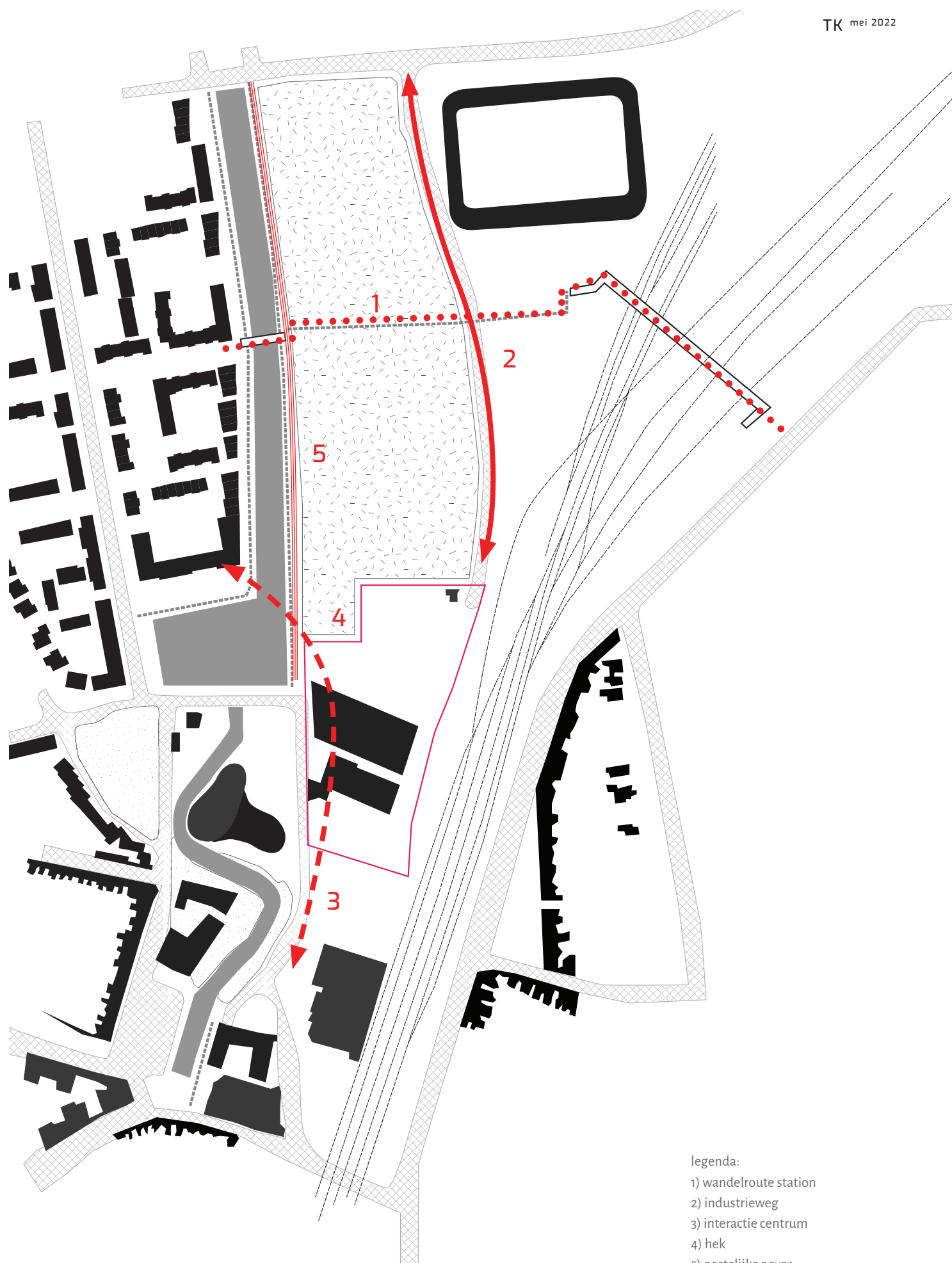
De precieze politieke en economische belangen in dit gebied zijn volgens mij bijzonder interessant en relevant. Deze zijn voor mij nog onbekend, en zullen ten behoeve van een gedegen plan-ontwikkeling deel uitmaken van mijn onderzoek.

VERDRIJVEN BESTAANDE INITIATIEVEN

Met de bouw van de woonwijk westelijke 'stadsoevers' gaat grootschalige vernieuwing gepaard. Ten eerste wordt het Essent-gebouw - een plek waar meerdere theatergezelschappen huisvesten herbestemd tot wonen.

Aan de westelijke havendijk moeten initiatieven die al jaren het gebied programmeren verdwijnen. Onder andere de kringloopwinkel, sfeerhaven (meubelfabriek) en sfeerstrand (stadsstrand/horeca) ruimen het veld voor woningbouw.

Het is onderdeel van een landelijke trand, waar culturele- en maak-industrie de stad uit gedreven worden.

legenda:

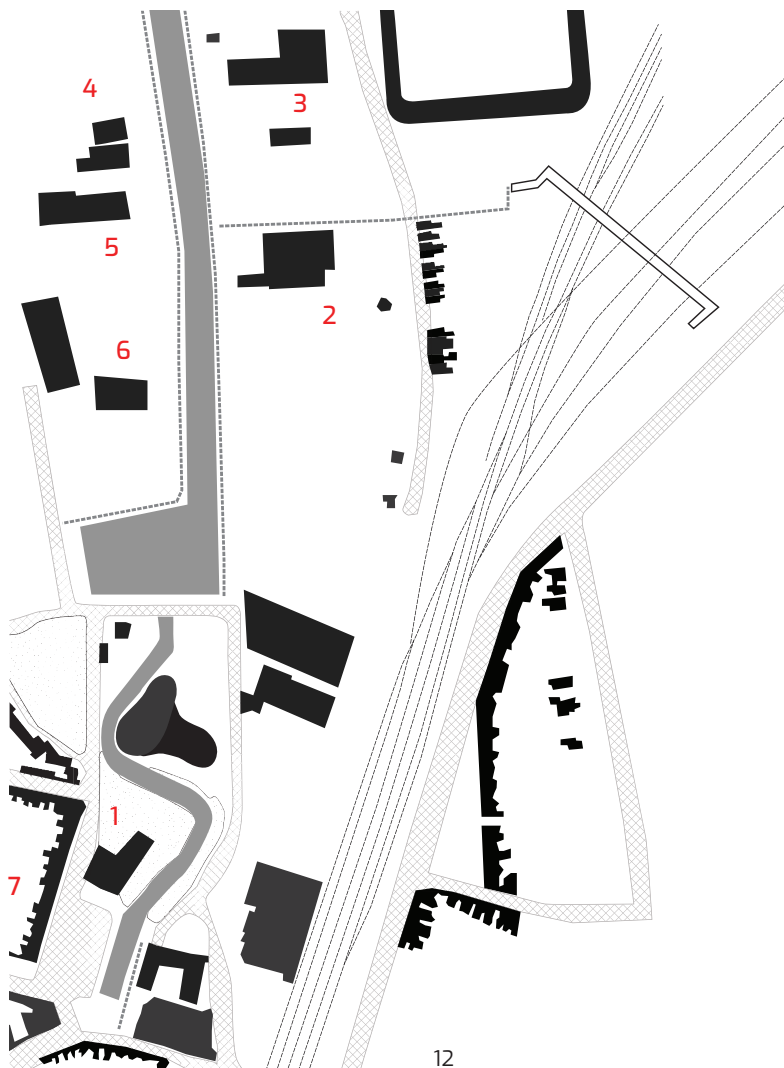
- 1) wandelroute station
- 2) industrieweg
- 3) interactie centrum
- 4) hek
- 5) oostelijke oever

PROGRAMMA

—

BESTAANDE INITIATIEVEN CREATIEVE/MAAKINDUSTRIE

Welke bestaande initiatieven in de creatieve- en maak-industrie worden bedreigd door ontwikkeling stadsoevers?

Toekomst van ondernemers in Stadsoevers zo klaar als een klontje: 'Iedereen moet op termijn weg'

STADSOEVERS ROOSENDAAL - Van het voormalig EKP-gebouw aan het Kadeplein tot de graffitiloods aan de Vliet. 2021 wordt het jaar van de Roosendaalse wijk Stadsoevers. Helemaal wanneer na de zomer de woningbouw aan de Westoever start. En dat heeft gevolgen voor de ondernemers die daar nu zitten. Zoals de Koopjesknaller. „Wij worden in het ongewis gelaten”, zegt Cees van den Enden.

Timo van de Kastele, Henk den Ridder 07-01-21, 11:00 Bron: BN DeStem

De ontwikkeling van woningbouw langs de kades van de Roosendaalse Vliet is wenselijk en kansrijk. We kampen immers met een woningtekort en een binnenstedelijke verdichtingsnood.

Toch is het belangrijk de keerzijde van de medaille te belichten, en ook oog te hebben voor de verliezers van deze gentrificatie. Zoals bij de meeste hedendaagse stadsvernieuwing, zijn het culturele en kleinschalige industriële initiatieven die het veld moeten ruimen.

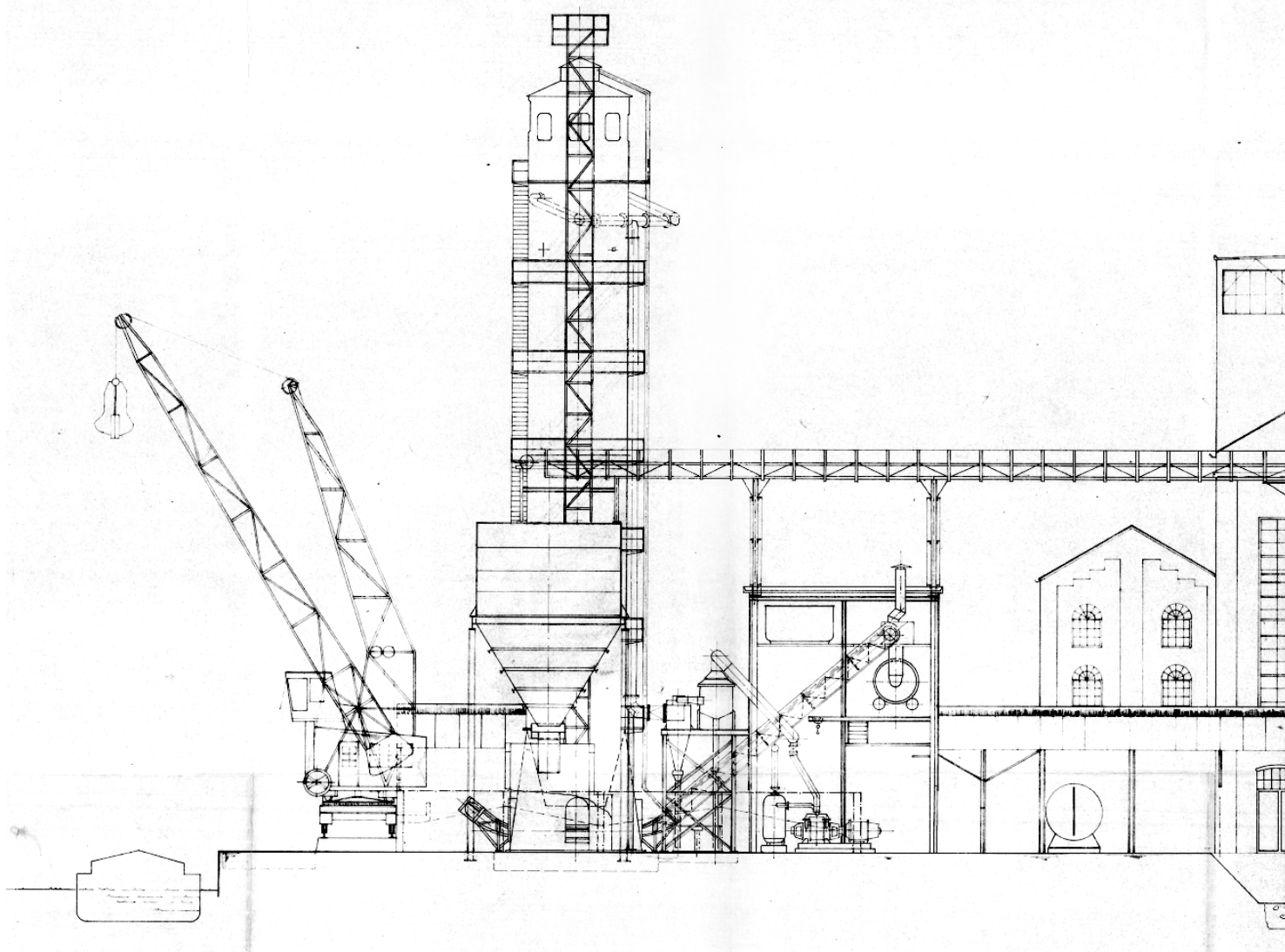
Welk van deze bestaande initiatieven worden bedreigd door de ontwikkeling van stadsoevers?

legenda:

- 1) vestzaktheatergroep
- 2) graffitiloods
- 3) stadsstrand
- 4) sociale werkplaats
- 5) sfeerhaven meubelmaker
- 6) kringloopwinkel
- 7) fietsenmaker

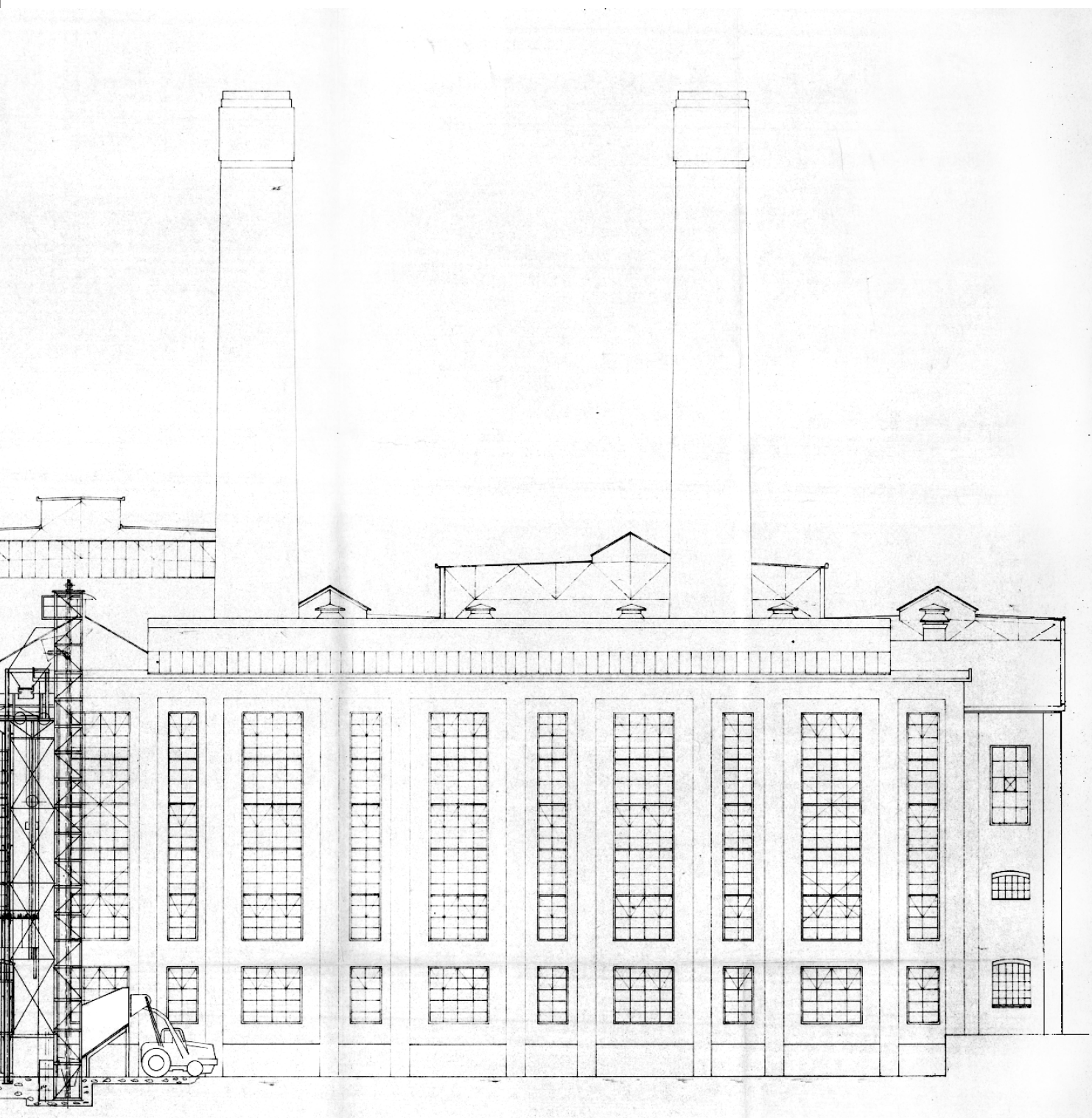
ONDERZOEK WAARDESTELLING

Welke sociaal-economische, typologische en bouwhistorische waarden worden vertegenwoordigd binnen de bestaande context?

SUIKERFABRIEK ZEVENBERGEN

Archieftekening West Brabants Archief

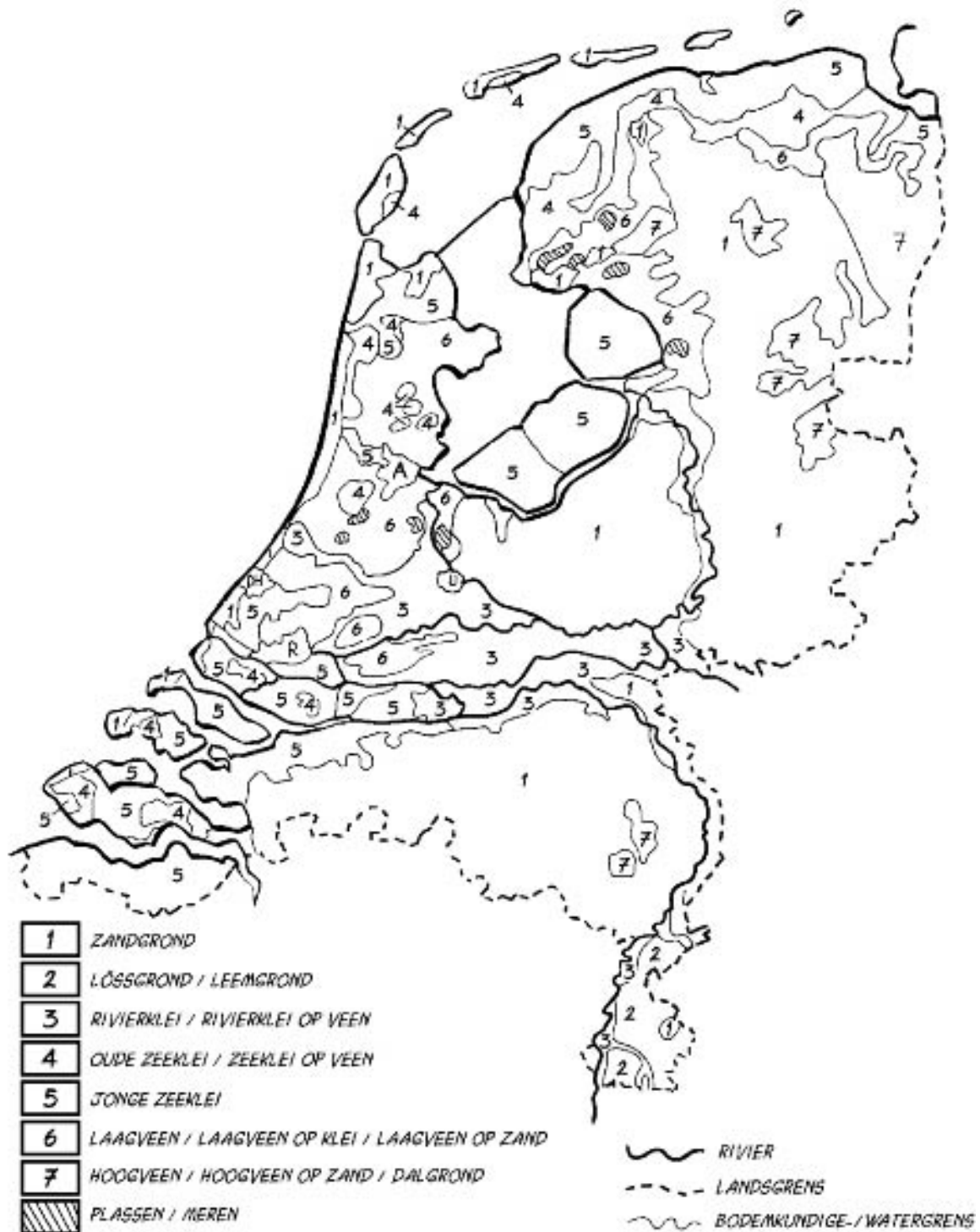

HERBESTEMMING INDUSTRIEEL ERFGOED

“Hoe kan, door middel van stedenbouwkundige, programmatische en architectonische interventies, de Van Gilse Kandijfabriek herbestemd worden voor het huisvesten van kleinschalige creatieve- en industriële industrie binnen de wijk?”

SUIKERHOEK

Historische ontwikkeling
West Brabantse suikerindustrie

Het westen van Brabant is in tot de achttiende eeuw een arme landstreek. Vanaf 1850 verrijzen hier ineens meerdere suikerfabrieken. 'Kathedralen van de arbeiders' prijken hoog boven het landschap uit, met bijbehorende kenmerkende rokende schoorsteen. De rookpluim is te zien van September tot januari – het moment van de bietencampagne.

De suikerbiet doet zijn intree in de tijd van Napoleon. De Engelsen willen het continent afsluiten van handel met haar kolonien, waardoor ook suikerriet niet meer in Nederland aankomt. Op dat moment wordt naar alternatieven gekeken, waar men in Duitsland ontdekt dat in een bepaald soort biet ook suiker zit. Een biet met een oorspronkelijk korte, dunne wortel wordt veredeld tot een suikerbiet met een grote, suikerrijke wortel.

Uitgerekend in zeeland en het noordwesten van Brabant groeit deze suikerbiet goed. Dankzij een geschikte bodemsoort en infrastructuur wordt deze streek omgedoopt tot 'Suikerhoek'. Jonge zeeklei heeft precies de juiste Ph-graad voor de bieten en is bovendien enorm rijk aan voedingsstoffen. Op de nabij doch hoger gelegen zandgronden, goed bereikbaar via water en spoor wordt door 'suikerbaronnen' een nieuwe industrie opgetuigd.

De optimale pH voor bieten is ongeveer 7. Een dergelijke pH komt op zand-, dal- en oudere kleigronden niet voor en is vaak ook niet gewenst. Dit in verband met bijvoorbeeld de teelt van aardappelen, die een lagere optimale pH hebben. (Kromwijk, 1986)

Het complexe proces van suikerwinning valt in drie hoofdklassen te verdelen: de sapwinning, de sapzuivering en de kristallisatie. (Corten, 1998)

TRANSPORT EN SPOELEN

De suikerbiet komt in grote getalen aan bij de fabriek, waar deze in gorren worden opgeslagen. Waterkannonnen spuiten en de bieten grotendeels schoon en begeleiden deze naar de zwemgoten. Via de zwemgoot spoelt een suikerbiet de fabriek binnen. In de wasmolen worden bieten verder gereinigd – onderlinge wrijving verwijdert het laatste beetje klei voordat de biet de ophaler in gaat.

VAN BIET NAAR SAP

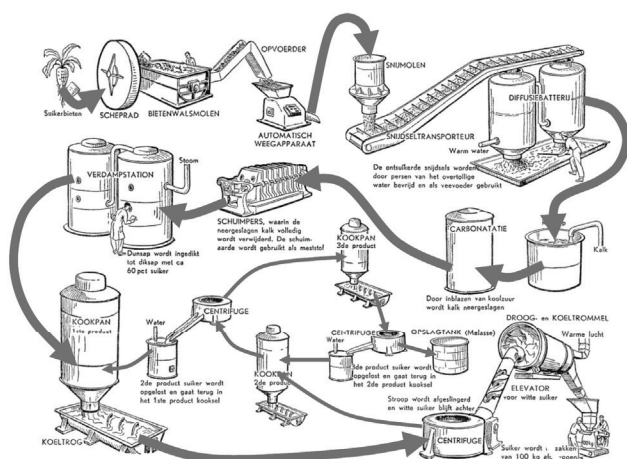
Een jacobsladder brengt alle suikerbieten tot in het hoogste puntje van de fabriek: de bietenbunker. Vanaf daar vallen ze de snijmolens in, waar ze in reepjes worden gehakseld. Deze snijdsels verdwijnen via een broeitrog in de diffusieketels. Snijdsels worden in hier in warm water uitgeloozd, waarna pulp en suikerhoudend water overblijft: Ruwsap.

FILTEREN, PERSEN EN UITKOKEN

Het ruwsap wordt gezuiverd met kalk in verdampingsketels. Door toevoeging van CO₂ slaat dit kalk neer. Filterpersen onttrekken op hun beurt de neerslag uit het ruwsap, waarna zuiver suikersap overblijft – diksap. In grote kookpannen wordt herhaaldelijk diksap uitgekookt tot een stroperig goedje. Een lepel poedersuiker is genoeg om de volledige kookpan te laten kristalliseren.

CENTRIFUGEREN EN VERPAKKEN

Stroperige kristalsuiker is tot half 19e eeuw de norm. Daarna blijkt dat het ook makkelijk is om suiker te consumeren als droog poeder of klontje. Hiertoe wordt kristalsuiker gecentrifugeerd, waarna droge, zuiverwitte suiker achterblijft. Suikerfabrieken verpakken dit oorspronkelijk in juten zakken, terwijl in de loop der tijd een suikerfabriek uitbreidt tot productielocatie van suikerklontjes, papieren zakken suiker of emmers vol stroop.

productie van bietsuiker, beeld-encyclopedie 1953

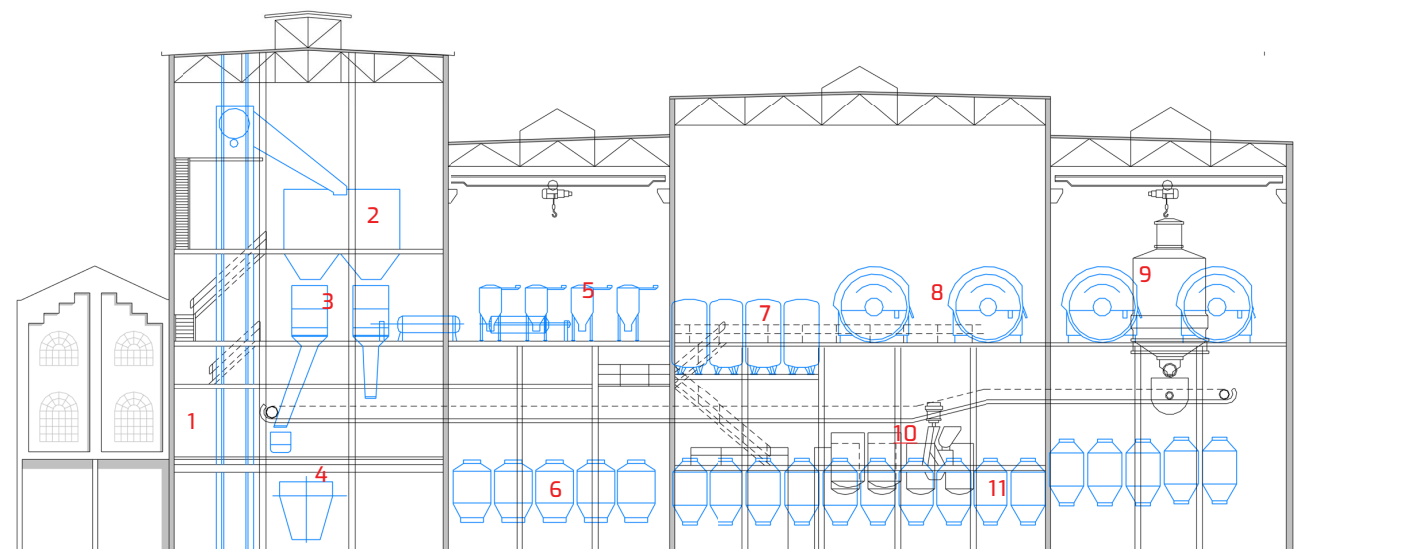
TYPOLOGIE

Analyse historische suikerfabriek

-

FABRIEK

- 1) ophaler
- 2) bunker
- 3) snijmolen
- 4) broeitrog
- 5) kwantumfilters
- 6) diffusieketels
- 7) verdampstation
- 8) persfilters
- 9) ketel
- 10) malaxeurs
- 11) centrifuges
- 12) optopping fabriek

Doorsnede en gebruik

Gevel

SUIKERFABRIEK

Het winnen van suiker is een proces dat afgelopen eeuw sterke industriële ontwikkeling heeft doorgemaakt. Deze ontwikkeling heeft vervolgens weer zijn invloed gehad op de verschijningsvorm van de fabriek. Typologisch significante elementen hangen daarom samen met het maakproces:

Nabijheid van spoor en/of haven faciliteren de aanvoer van suikerbieten en brandstof (eerst turf, daarna kolen). Kraanstellingen en wisselsporen zijn herkenbare infrastructuur om grond-en brandstof te lossen. Bovendien kent de suikerfabriek magazijnen voor de opslag van deze grond-en brandstof. Veelal twee opslagruimtes, eenvoudig in haar architectuur. Loodsen met een zadeldak, gedragen door stalen spanten en beperkte hoeveelheid daglicht. De 'fabriek' zelf is herkenbaar aan het hogere bouwvolume, altijd over meerdere verdiepingen. Debet aan het productieproces, waarin bieten langs verschillende machines en silo's worden verwerkt tot suiker, worden grondstoffen naar het hoogste punt getransporteerd om vervolgens een lineair proces – geleid door zwaartekracht – te doorlopen. Grote silo's worden van bovenaf gevoed en leveren onderaan een mix van snijdsel, pulp en suikersap.

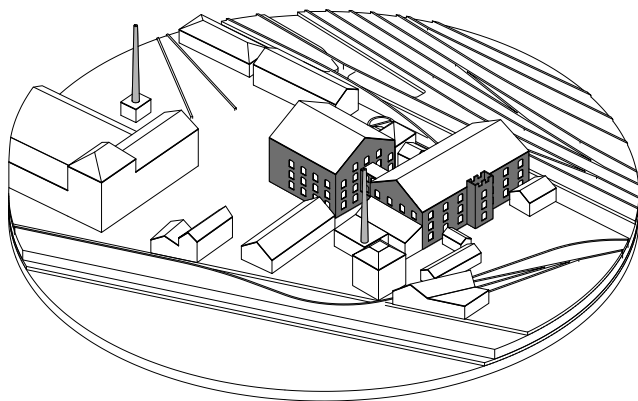
luchtfoto fabriek zevenbergen (industrielpand.nl, 2021)

Vanzelfsprekend heeft dit vertikaal georiënteerde proces haar weerslag op de bouwkundige doorsnede – een suikerfabriek is hoog, opgedeeld uit verschillende verdiepingen ten behoeve van bereikbaarheid van de machines en silo's, maar bestaande uit sterk onderbroken vloervelden. Een gatenkaas van verdiepingsvloeren en sparingen waar silo's door de ruimte prikken.

Combineer de fabriek, magazijnen voor grond-en brandstof met opslag voor suiker en stroop, een kantoorvleugel en een ketelhuis – waar dan vanzelfsprekend een kenmerkende schoorsteen bovenuit steekt en men heeft de belangrijkste bestanddelen van een suikerfabriek-ensemble. Vaak een op elkaar gebouwde samenkomst van blokken en zadeldaken, gekroond door een gemetselde schoorsteen.

BOUWHISTORISCH

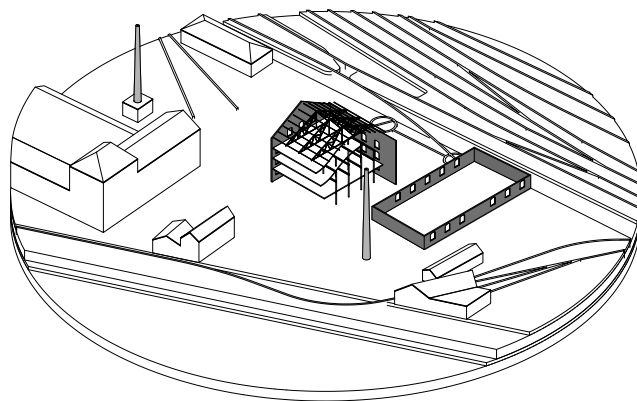
Overzicht

TOT 1930
SUIKERRAFINADERIJ JAVA

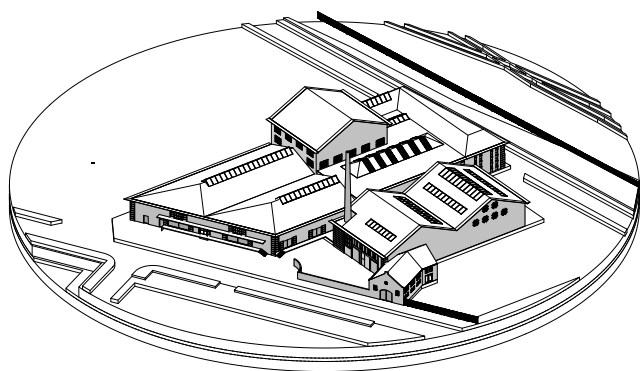
Tot 1940 huisvest op de plek waar nu de Van Gilse-fabriek staat suikerraffinaderij "Java". Een grote suikerhandel waar suiker uit de koloniën wordt geïmporteerd en opgeslagen.

Suikerraffinaderij Java bestaat oorspronkelijk uit twee grote pakhuizen - later verbonden met een brug, een ketelhuis, kantoorhuis, woning en enkele bijgebouwen.

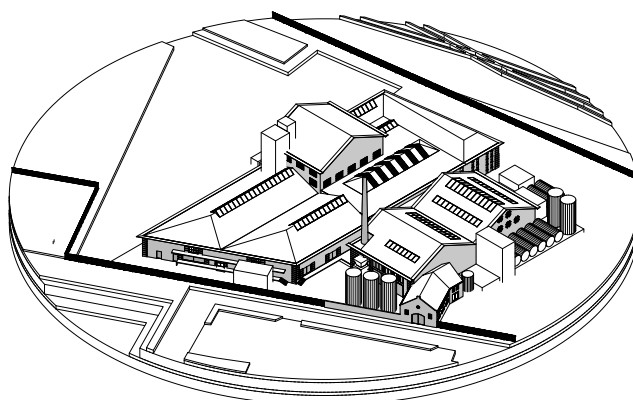
1944
BOMBARDEMENT

In 1944 wordt Roosendaal, en vooral de wig tussen spoor en kade, getroffen door een 'vergisbombardeмент' van de geallieerden. Op de schoorsteen en fundering na is bijna het volledige zuidelijke pakhuys verwoest. Ook de kleinere bijgebouwen op het terrein zullen onherstelbaar worden afgebroken. Het noordelijke pakhuys is nog redelijk intact: slechts 1 stramien is geraakt door het bombardement.

1947-1990
WEDEROPBOUW VAN GILSE FABRIEK

Direct na de oorlog worden plannen uitgevoerd om een nieuwe suikerfabriek te bouwen. Architecten Hurks en Sturm ontwerpen op de fundamenten van de voormalige 'Java' een functionalistische bakstenen fabriek. Het hoge volume is herkenbaar als bewaard noordelijke pakhuis van Java, waar omheen enkele pakhuizen, kantoorvleugels en fabriekshallen worden gerealiseerd.

1990-2030
VAN GILSE IN STADSOEVERS

De verschijningsvorm fabriek is grotendeels zoals hij ooit gebouwd is in 1947. In de loop der jaren zijn er wel grote veranderingen doorgevoerd in de terreininrichting, ontsluiting en technische inrichting. Herkenbare toevoegingen zijn plaatstalen volumes t.b.v. opslag het productieproces. Deze volumes steken af tegen de oorspronkelijke baksteenarchitectuur. Ze zijn als 'parasieten' tegenaan, bovenop en in het bestaande ensemble genesteld.

ARCHITECTUUR

Analyse 20e-eeuwse fabrieksarchitectuur

Wederopbouwarchitectuur

Na de tweede wereldoorlog komt de wederopbouw op gang. De industrie moet zo snel mogelijk weer op gang komen. Deze economische ambitie heeft zijn weerslag op de architectuur. De jaren '30 architectuur wordt langzaam versoberd naar een meer functionalistische bouwstijl, waar ook beton zijn intrede doet. Op de samenkomst van traditionalisme en functionalisme wordt "shake-hands" architectuur geboren.

vorm / schaal

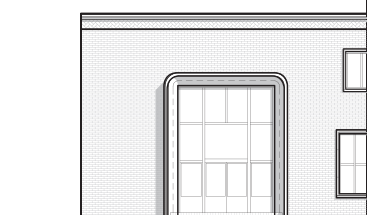
Industrieel erfgoed uit de wederopbouwperiode is over het algemeen horizontale, langgerekte bouwvolumes. Een zuiver ritme in de gevel maakt de beukmaat leesbaar, en is vaak aangezet door penanten waartussen de vensters vallen.

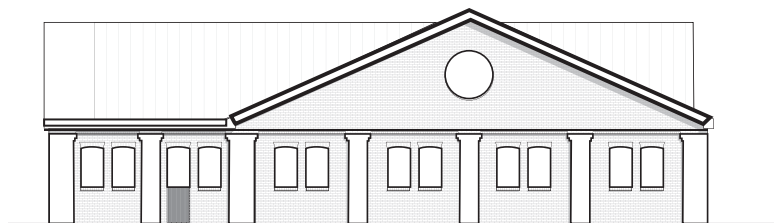
open/gesloten

Binnen de statige gevels is vaak weinig ruimte voor speelse vensters. De gevelopeningen voegen zich binnen het ritme van de constructie. Vensters komen vaak in setjes en hebben nog een menselijke maat. Pas in de Cobercofabriek zien we een eerste hint van verdiepingshoge en beukmaatbrede openingen.

materialisatie

Veel industrieel erfgoed uit de wederopbouwperiode is opgebouwd uit baksteen, betonsteen en staalconstructie. Binnen de architectuur wordt staal gebruikt voor constructie, kozijnen, trappen en balustrades. Baksteen en betonsteen worden afwisselend ingezet als vloervelden, gevelvlakken en ornament. Vooral in de latere referentieprojecten doet beton zijn intrede als constructief, maar ook zeker architectonisch element. Betonnen kaders zijn een treffend voorbeeld van shake-hands architectuur.

TRAMREMISE, 1915
(Eigen productie, 2021) (niet op schaal)

ESSENT KANTOOR, 1955
(Eigen productie, 2021) (niet op schaal)

MARIA SCHOOL, 1956
(Eigen productie, 2021) (niet op schaal)

architectuur Kandijfabriek

Shake hands is ook van toepassing op de Van Gilse Kandijfabriek. Het ensemble is niet alleen een samenkomst van volumes, historische bouwdelen en productieprocessen, maar ook een 'handshake' tussen het traditionalistische en het nieuwe bouwen. Een afwisseling van Amsterdamse en Delftse School-fragmenten zijn te herkennen in de gevel, gecombineerd met puur functionalistische, sobere fabrieksarchitectuur. Voormalig stalen kozijnen worden omkaderd door betonnen prefab lijsten terwijl de constructieve accenten juist van metselwerk zijn. Hoge dakvlakken eindigen in subtiele overstekken. In het voormalige noordelijke pakhu- is de structuur nog duidelijk leesbaar uit het ritme in de gevel. De overige gevels verraden lichtelijk wat zich binnen afspeelt - kantoor, pakhuis, fabriek of logistiek.

vorm/schaal

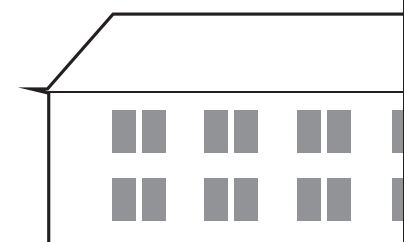
De Van Gilse fabriek kent meerdere gezichten. Het is een ensemble van verschillende bouwdelen die qua vorm, schaal, openheid en materialisatie sterk verschillen. De kantoorvleugel (links) is een horizontaal georiënteerde, traditionele gevel. koppels van vensters in de gevel volgen een streng ritme. Een relatief stijl dakvlak heeft dezelfde hoogte als de bovenverdieping. De vensters en verdiepingshoogtes nemen geleidelijk af. Het 19e-eeuwse fabrieksdeel doet aan als een pakhuis - verreweg het hoogste bouwvolume en vertikaal georiënteerd. De symmetrische metselwerk gevel wordt afgetopt door een licht hellend zadeldak. In de middelste beuk is een groot venster geplaatst. Rechts van deze bouwmassa liggen twee magazijnen met een enkele verdiepingshoogte, afgetopt met een licht hellend schilddak. In de gevels van de magazijnen is - voor wie goed kijkt - de beukmaat leesbaar tussen de schuifdeuren.

open/gesloten

In de kantoorvleugel is goed herkenbaar dat daglicht gewenst was - een zuiver ritme van vensters per verdieping en per beuk maakt een prettig werkklimaat. Dit zelfde ritme is doorgezet in de voormalige fabrieksvleugel. Nog steeds volgen vensters de verdiepingsvloeren, keurig in koppels per beuk. Een groot venster verlicht de verticale ontsluiting (trappenhuis, lift). De zolderverdieping en magazijnen zijn nauwelijks voorzien van gevelvensters - deze worden verlicht middels lichtstraten in het dak.

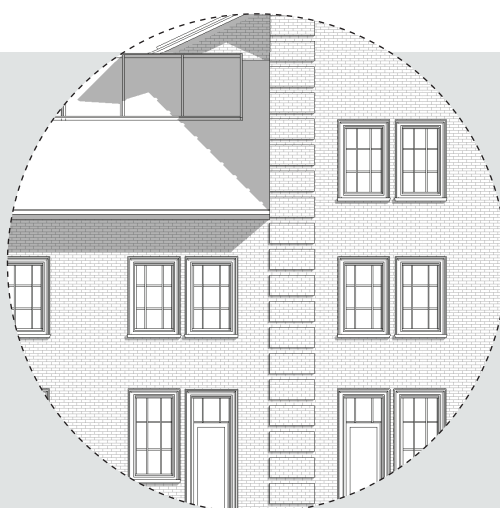
materialisatie

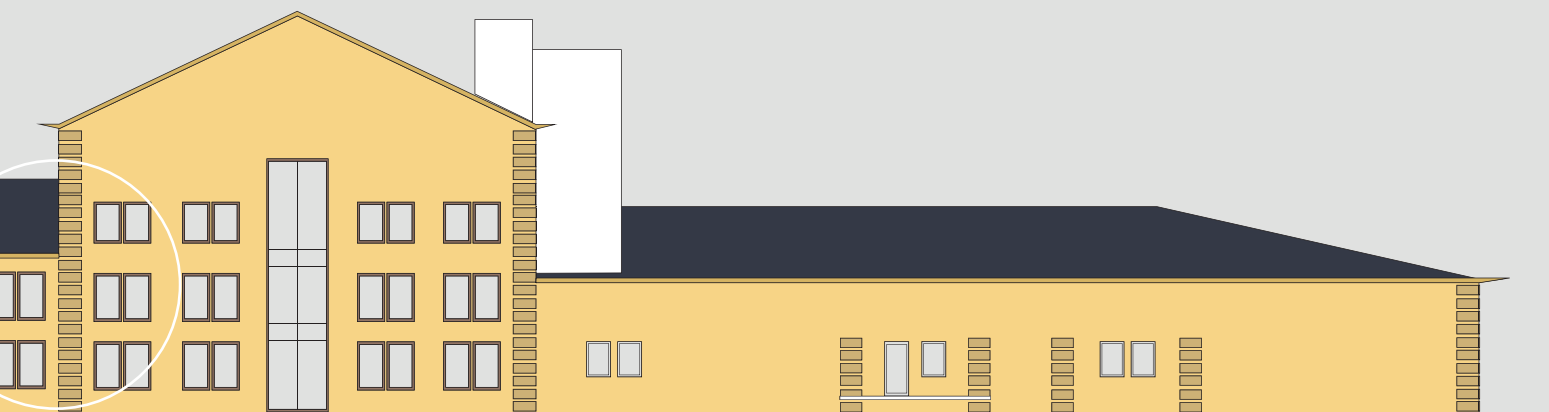
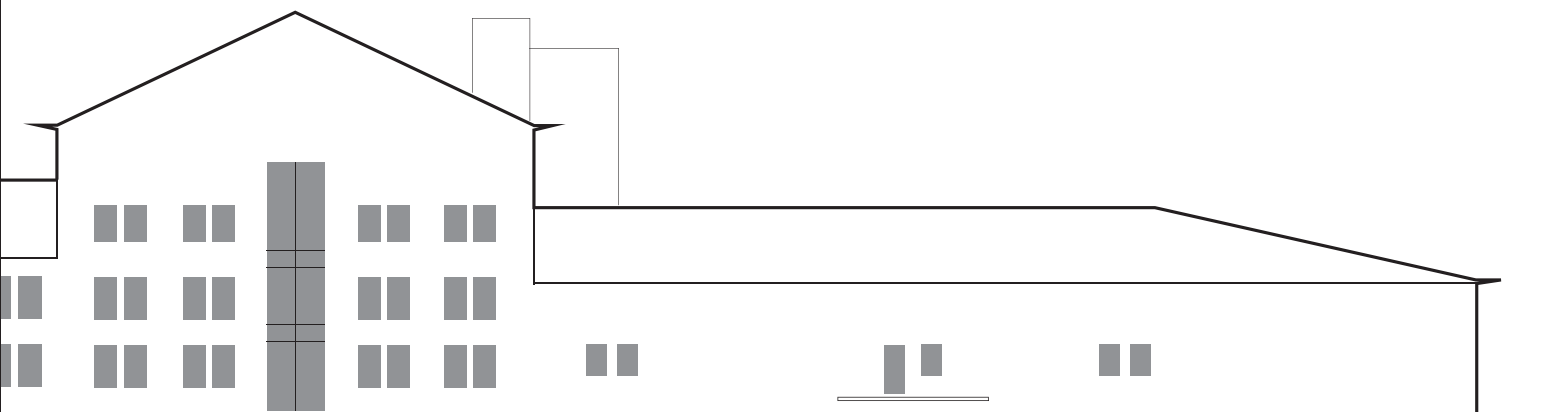
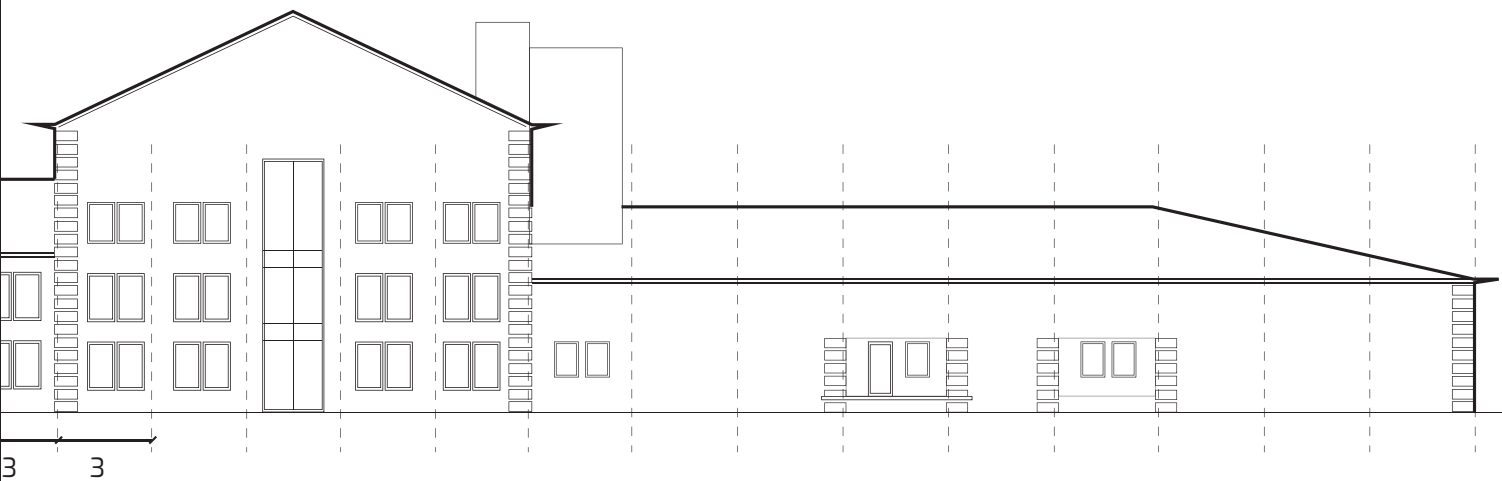
De Van Gilse Kandijfabriek is opgetrokken uit metselwerk gevels. Op de hoeken en op constructief belangrijke plaatsen is bijzonder metselwerk toegepast. De vensters zijn omkaderd door betonstenen prefab dorpels. De 20e-eeuwse toegevoegde parasieten kennen een eigen materialisatie: Deze zijn herkenbaar aan hun functionele damwandprofielen staalplaten.

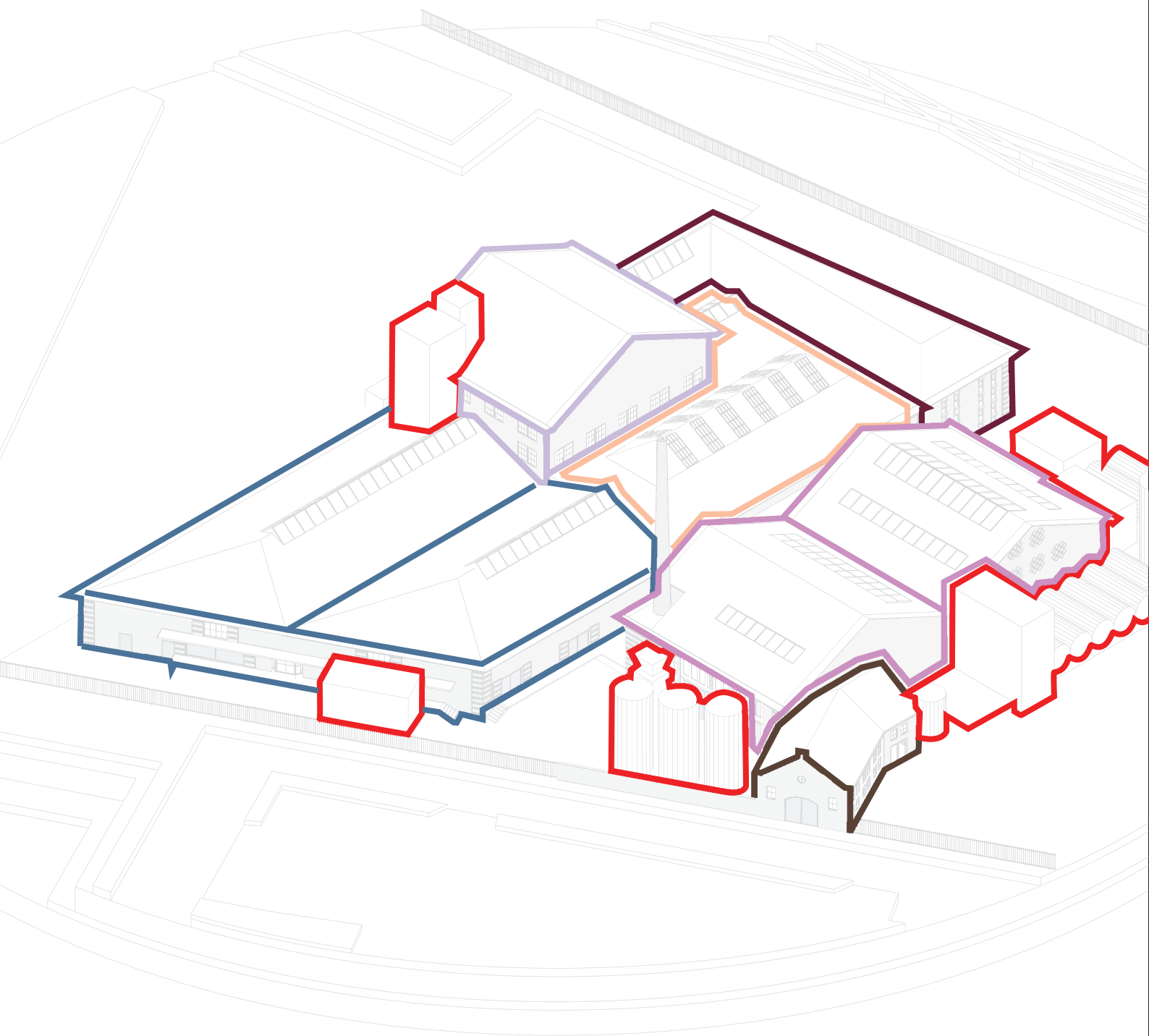
materialisatie

- metselwerk
- metselwerk afwijkend
- dakvlak
- venster
- beton
- betonsteen afwijkend
- damwandprofiel staalplaat

DE VAN GILSE KANDIJFABRIEK

TOEVOEGINGEN >1970

silos, opslagloodsen etc.

Voornamelijk staal (tank, damwandprofiel)

WERKPLAATS, CA. 1960

onderhoud machines, klein materieel

houten spanten op houten metselwerk

MAGAZIJN 1 EN 2

opslag suiker en grondstoffen

open ruimte, vrije overspanning d.m.v. spanten

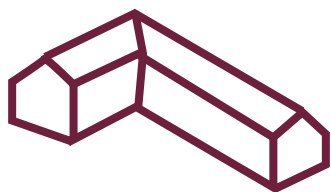

'LIMONADEFABRIEK' EN KETELHUIS

productie en verwerking vloerbaar suiker

open ruimte, vrije overspanning d.m.v. spanten

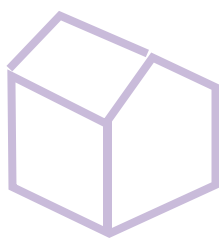
halve vloervelden t.b.v. bereikbaarheid ketels

DIRECTIEVLEUGEL

Oorspronkelijke directiekantoren (incl wederopbouwkunst)

kleinere ruimtes v.v. daglicht en verdiepingsvloeren

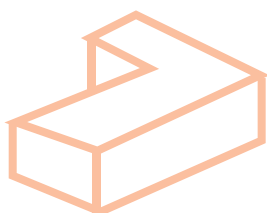

HOOFDGEBOUW

voornaamste fabrieksfunctie.

vrije vloervelden d.m.v. 19-eeuwse kolom-ligger constructie

troggewelfvloeren v.v. grote sparingen t.b.v. ketels

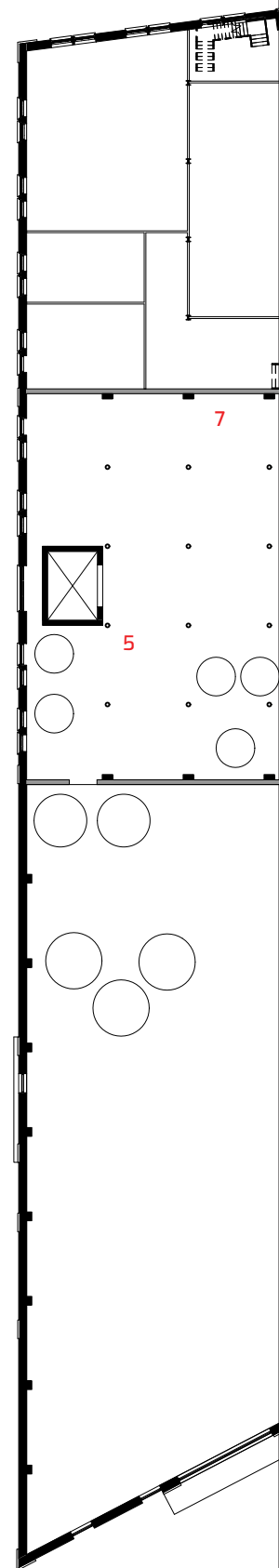
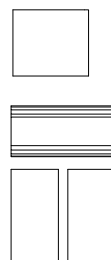

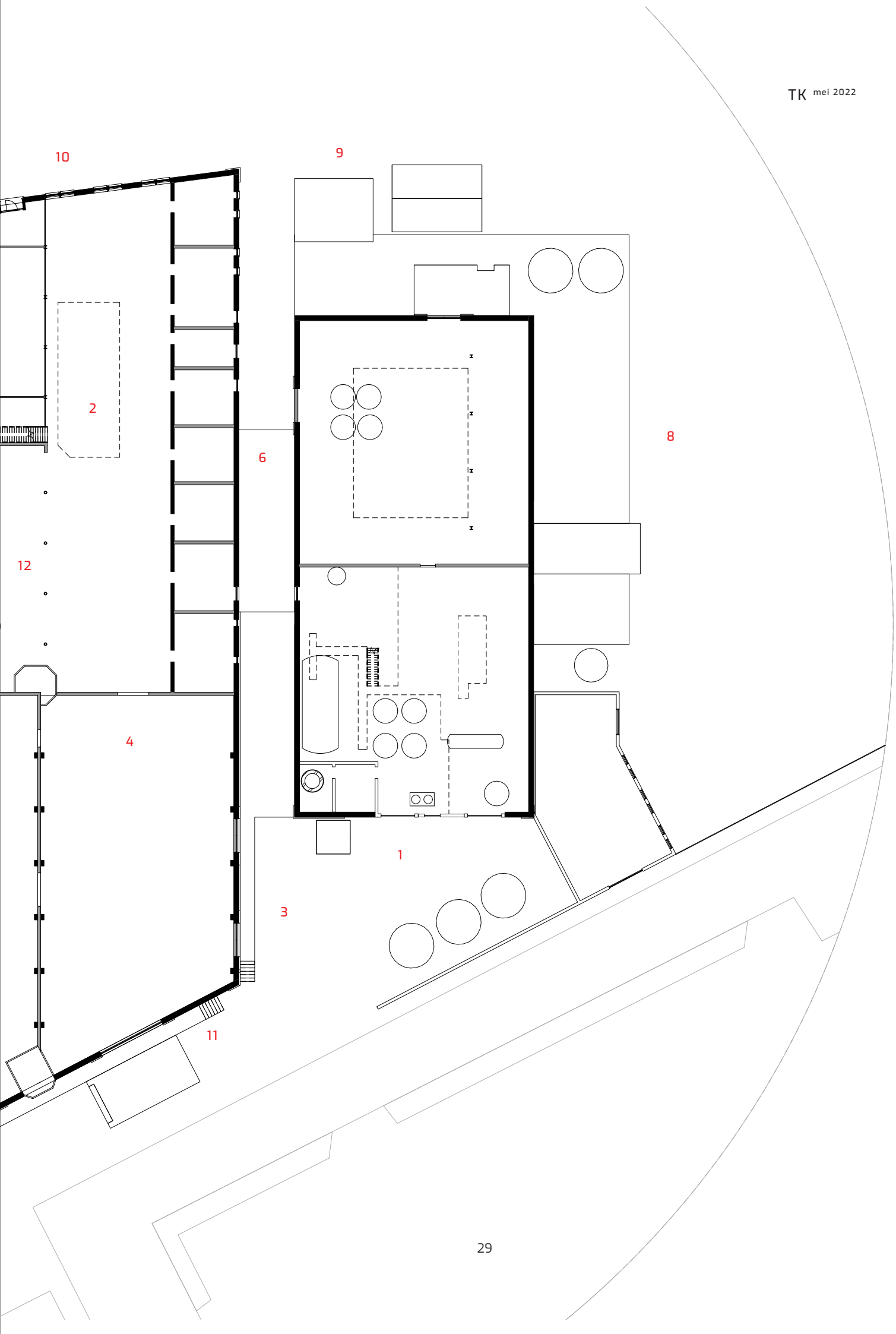
HART

vastgesmolten aan hoofdgebouw

vrije overspanning, open vloervelden. schakelt alle volumes.

DE VAN GILSE KANDIJFABRIEK

DE VAN GILSE KANDIJFABRIEK

1 gevelfragment ketelhuis - betonskelet met o.a. metselwerk invulling. industriële interventie.

2 breitfuss - moderne staalconstructie en cassettevloer. grote sparingen en daklichten.

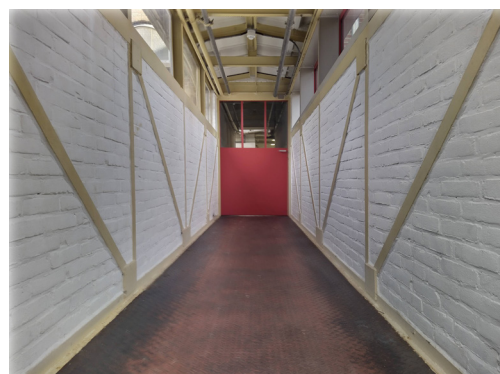
3 magazijn 2 - metselwerk gevel met oorspronkelijke schuifdeuren op perronhoogte.

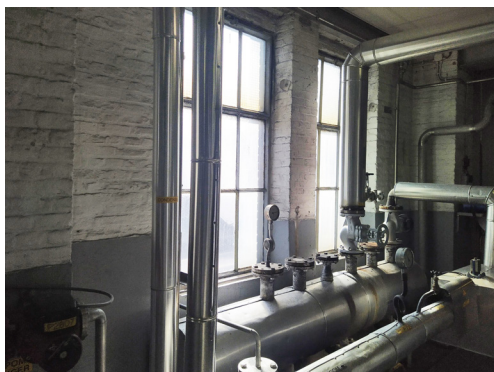
4 magazijn 2 - vrije overspanning door stalen spanten op metselwerk steunberen.

5 hoofdgebouw - oorspronkelijke troggewelfvloeren gietijzeren kolommen. sparingen in richting vloer.

6 loopbrug: staalconstructie met metselwerk invulling. stalen kozijnen.

7 hoofdgebouw - oorspronkelijke stalen kozijnen in repeterend koppel. voorgrond: ketel.

8 limonadefabriek - metselwerk ornament glazen bakstenen. Voorgrond: perron en strooptanks.

9 directievlugel - metselwerk gevel met subtiel accenten / ornamenten.

10 directievlugel - gevelritme vertelt gebruik en verdiepingshoogte. Betonnen kaders om kozijnen.

11 magazijn 2: rigoreuze, parasiteuze interventie t.b.v. logistiek (laadstation) vloerveld op perronhoogte

12 hoofdgebouw - bovenverdieping met historische stalen spanten. 20e-eeuws casettedak.

ONTWERP

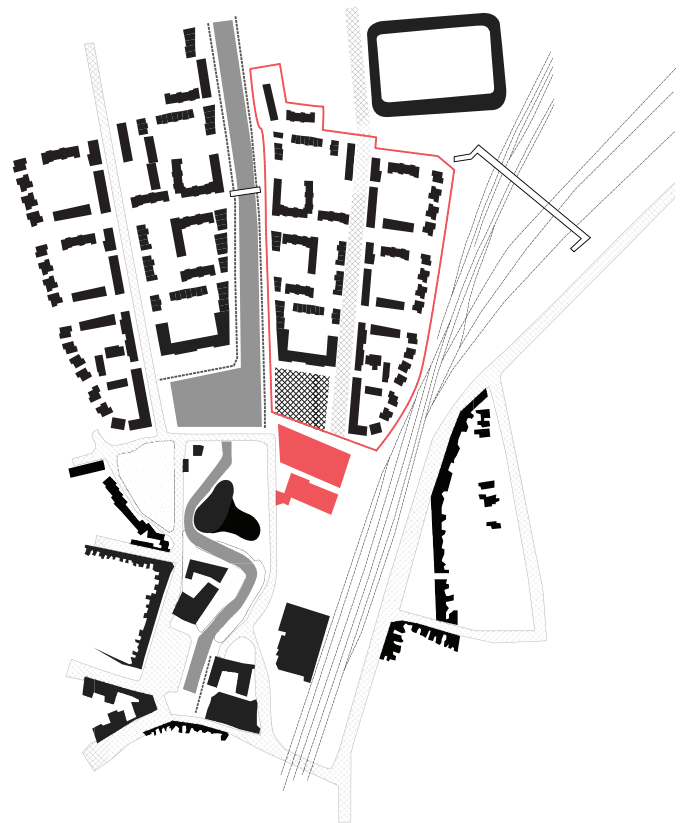
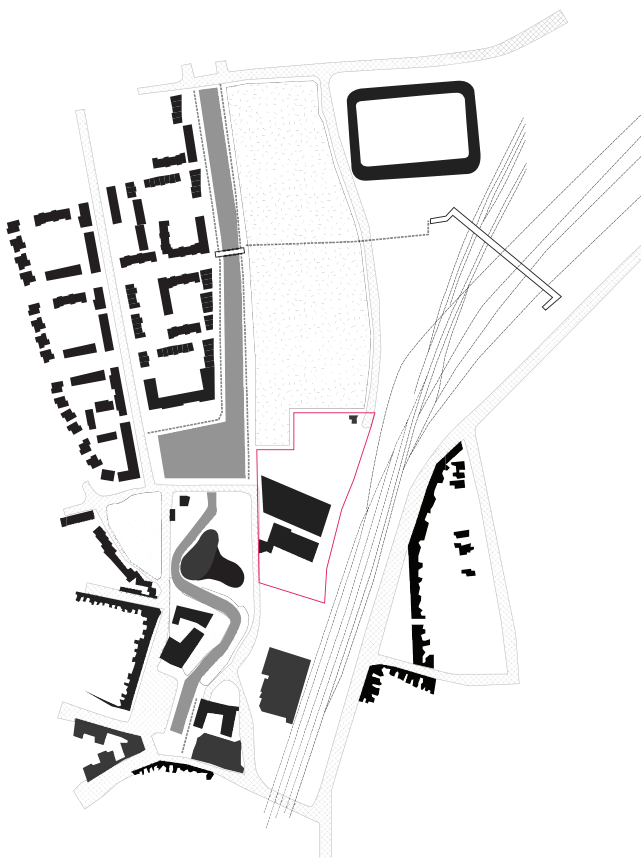
Herbestemmen op alle schaalniveaus

Omdat de stedenbouwkundige, programmatische en architectonische interventies allen samenkomen langs de voorgestelde centrale as en binnen de collectieve binnenplaats, ligt daar de nadruk van de ontwerpogave.

Middels momenten langs de centrale as en scenario's binnen het centrale hart wordt de diversiteit van ruimtes en interventies verbeeld. Interventies worden ontworpen aan de hand van twee architectonische concepten.

OMGEVING

Het maken van de context

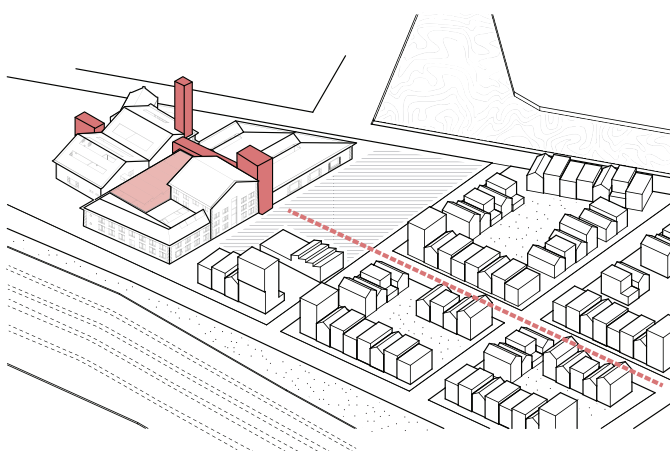
UITGANGSPUNT

Binnen het maken van stedelijke context is uitgangspunt dat de oostelijke stadsoever geprogrammeerd wordt met woningbouw. Zo krijgt de fabriek een centrale rol in de (woon-) wijk. In bovenstaand schema zijn de plannen voor de westelijke stadsoever gespiegeld op het oostelijke plangebied.

STEDELIIJK ONTWERP

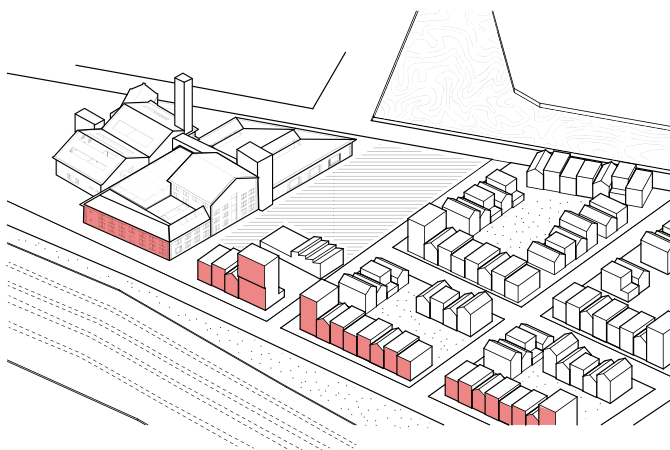
Met het combineren van de verschillende varianten ontstaat er een wijk waarin de fabriek een centrale rol kan spelen. De centrale as komt uit op het bietenplein, gelegen aan het hoogbouwaccent van de fabriek. Het bietenplein divergeert richting kade en wordt verder aan drie kanten omsloten door bebouwing.

Langs het spoor is ruimte voor een liniair park - het is waarschijnlijk dat een deel van de spoorlijnen op termijn kan verdwijnen en plaats gaat maken voor groen.

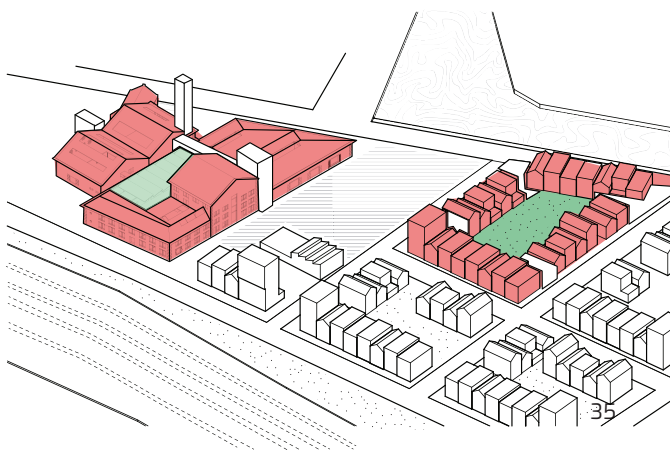
KATHEDRAAL VAN DE ARBEIDER

Door de hoogte-accnten van de fabriek uit te lijnen met zichtlijnen in de wijk ontstaan herkenningspunten. Een grote bouwmasa, voorzien van herkenningsspunten aansluitend op een wijkplein - hier liggen veel parallellen met de rol die een kerk tot voor kort in een wijk speelde.

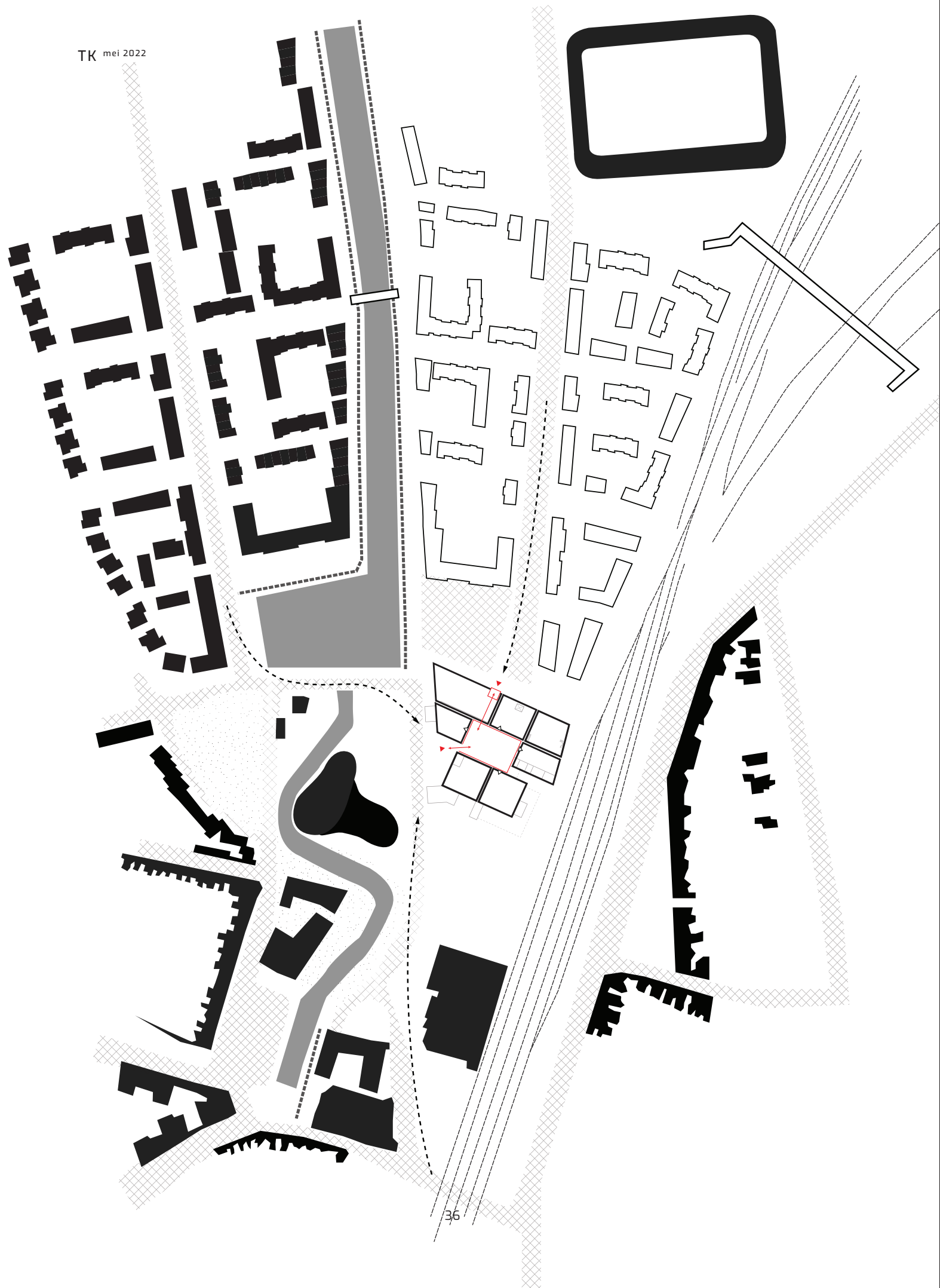
VOORKANT LANGS HET SPOOR

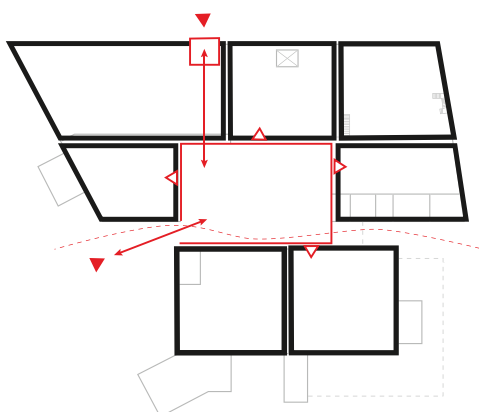
Door hoogbouw-accnten richting het spoor (en binnenstad) te oriënteren gaat de voormalige voorgevel van de fabriek weer lezen als voorkant. Het nieuw te realiseren liniair park gaat werken als bufferzone tussen spoor en bebouwing. Bebouwing werkt als grens van de wijk.

SCHAAL VAN HET BOUWBLOK

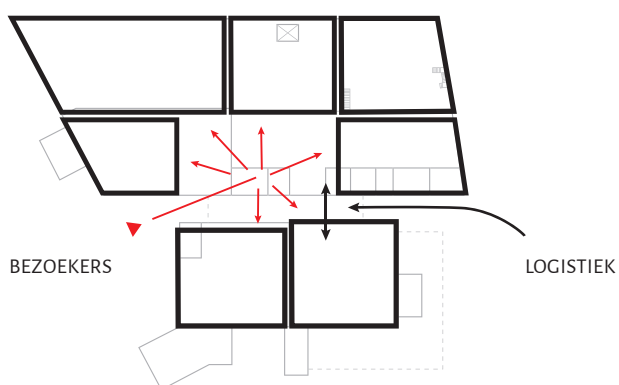
Het voorgestelde bouwblok kent qua schaal veel parallellen met de bestaande fabriek. De breedte, hoogte en diepte van de bebouwing komt overeen met de footprint van het ensemble. Bovendien kent de fabriek met haar 'breitfuss' en centraal hart dat gedeeld kan worden als collectief plein - gelijk aan het hof van het open bouwblok, dat geprogrammeerd kan worden als collectieve voorziening (tuin, plein, parkeren). De randen van het bouwblok zijn extern georiënteerd en hebben een publiek karakter.

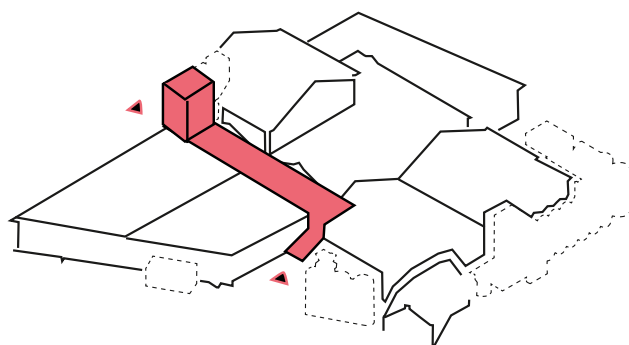
CENTRALE, COLLECTIEVE ONTSLUITING

Zes bouwdelen van het ensemble huisvesten de verschillende initiatieven en zijn intern georiënteerd rondom een collectief hart. De centrale as verbindt de stad met dit collectieve hart van de fabriek. Door de kandidiefabriek op stedenbouwkundig strategische plekken naar de omgeving te openen krijgt deze een publiek karakter.

STROMEN SCHEIDEN

West-Oost is van oorsprong een logistieke ader in het ensemble. Langs de oostelijke spoorzijde werden op perronhoogte bieten en kolen gelost. Met het spoor als harde grens op het oosten blijft deze zijde een vanzelfspreken ontsluiting voor logistiek omdat hier geen toestroom van bezoekers kan plaatsvinden. Langs het westen komt de grootste toestroom van wijkbewoners, gebruikers en bezoekers.

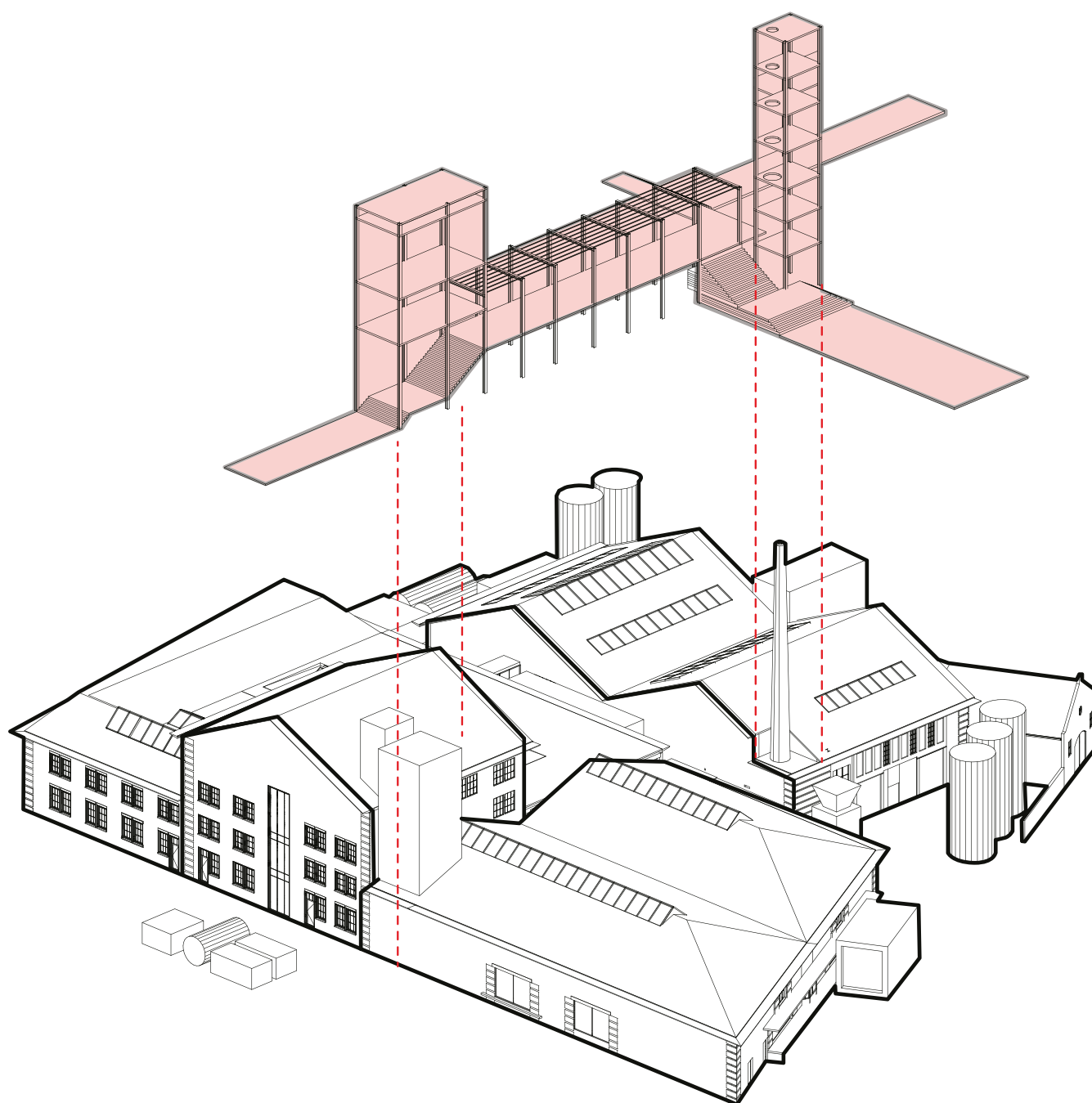
PUBLIEKE ROUTE

Dwars door het gebouw knipt een nieuw toegevoegde centrale as de verschillende aaneen gesmolten bouwdelen en versterkt hiermee de leesbaarheid van het oorspronkelijke ensemble.

Langs deze centrale as in het gebouw wordt een publieke route gerealiseerd die gebruikers en bezoekers door het gebouw leidt.

ONTSLUITEN

Centrale, publieke as door het gebouw

PARASJET ALS BAKEN

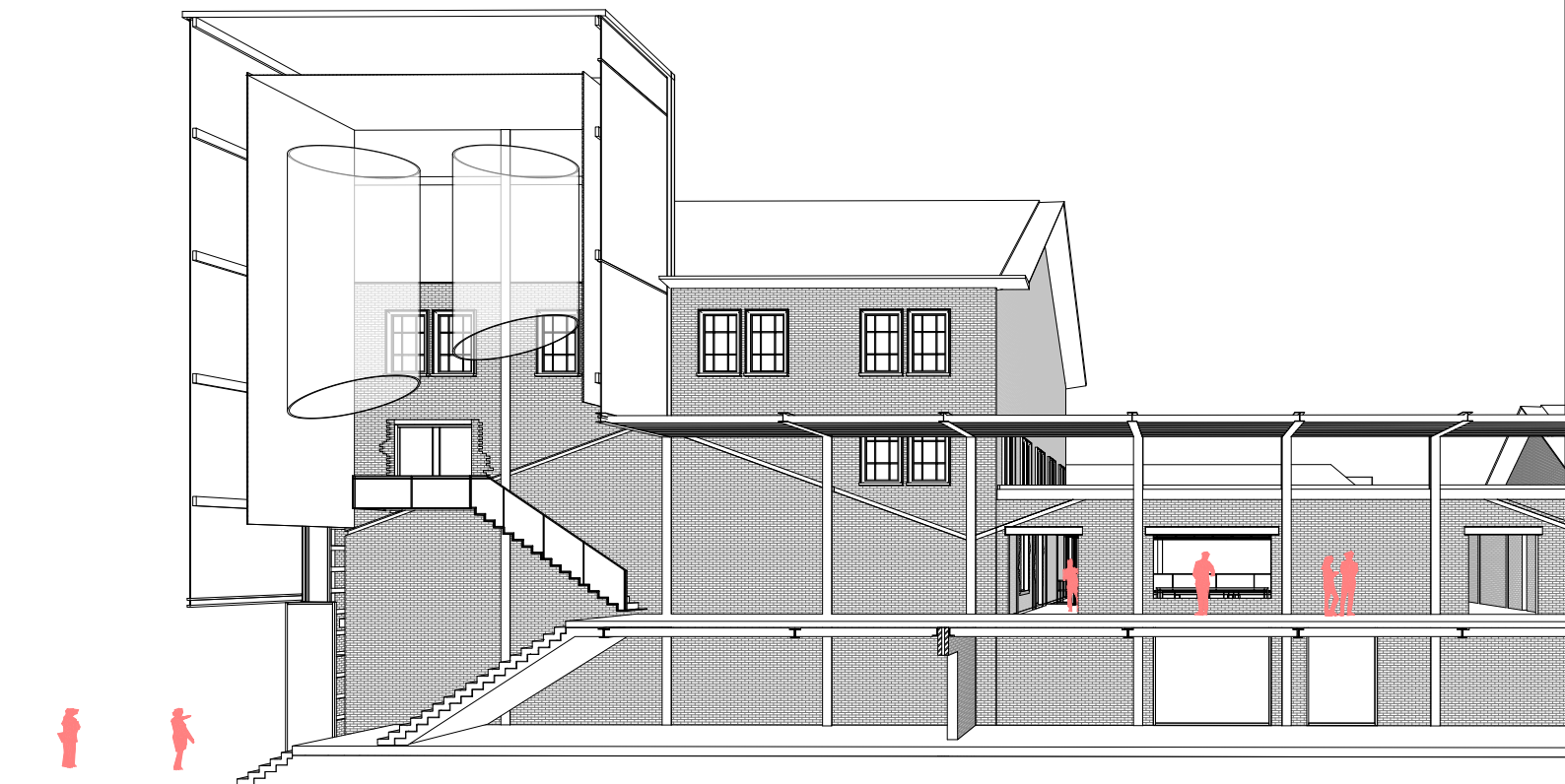
Aan de noordelijke gevel prijkt al jaren een loods van stalen damwandprofielen op het dak. Afstekend bij de baksteenarchitectuur, en voorzien van Van Gilse-logo, is deze parasiet een markant onderdeel van de fabriek geworden.

Deze herkenbaarheid vormt een goed aanknooppunt voor de start van een publieke route door het gebouw.

BEGRENSD HORECAPLEIN

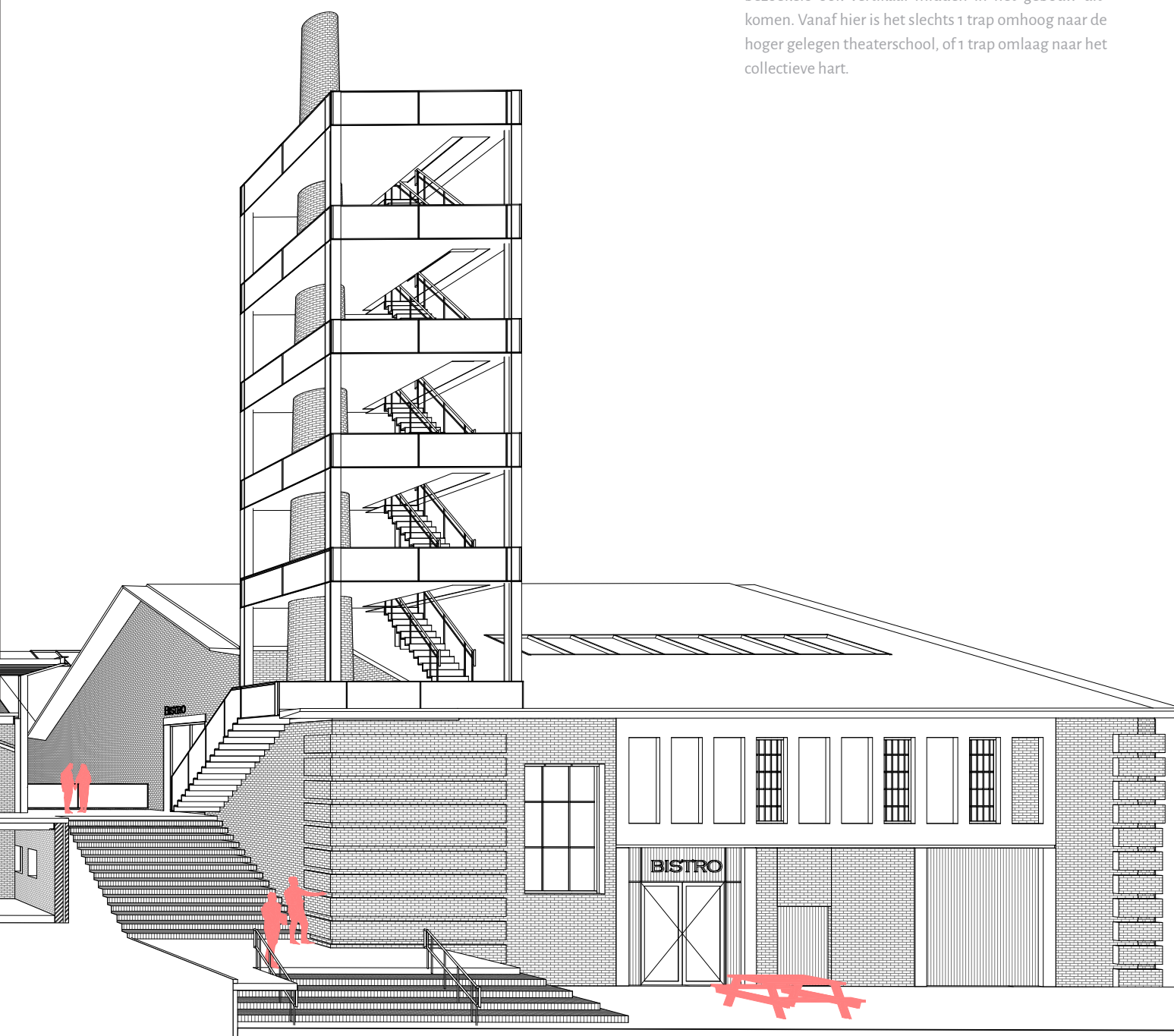
Onder de voormalige schoorsteen waarlangs een nieuwe uitkijktoren herreist, vormt het ketelhuis met haar horecafunctie een warme start van de publieke route vanaf de centrumzijde.

DWARS DOOR DE FABRIEK

De voorgestelde route start in het verlengde van toekomstige aanliggende woonwijk, leidt de bezoeker langs verschillende initiatieven en door het collectieve hart, om vervolgens uit te komen bij het horecaplein gericht op de zuidelijke centrumzijde.

De route klimt naar verdiepningsniveau, zodat bezoekers ook vertikaal midden in het gebouw uitkomen. Vanaf hier is het slechts 1 trap omhoog naar de hoger gelegen theaterschool, of 1 trap omlaag naar het collectieve hart.

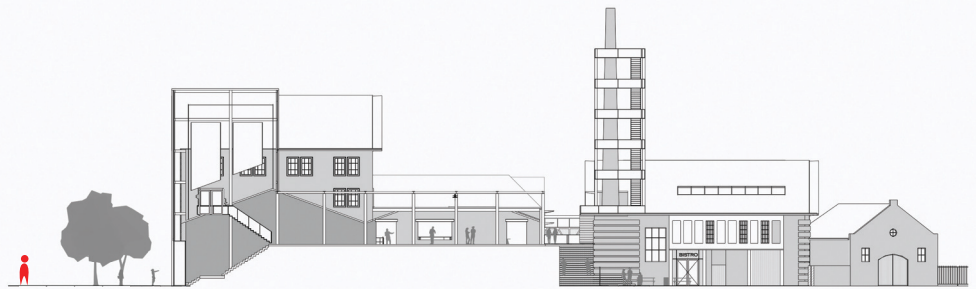

De kandiifabriek

HERKENBAAR BAKEN

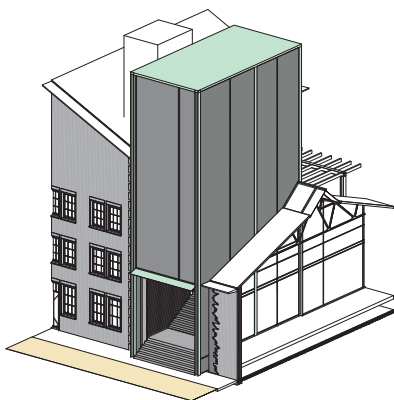
Aan de noordzijde van het ensemble sluit de kandijfabriek aan op een toekomstige woonwijk en plein. Op de scheiding van hoofdgebouw en magazijn wordt de bestaande silo-loods (parasiet) omsloten door een nieuw semi-transparant volume. De plint van het gebouw wordt helemaal opengewerkt om bezoekers te verwelkomen in de 'straat'.

Een helder groene stalen constructie draagt een diffuuse bestickerde glasgevel. Een helder baken en een sterke entree van de centrale as. Zeker als het volume 's nachts verlicht wordt.

ENTREE

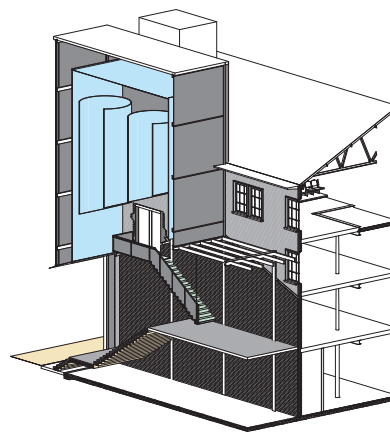
Onder silo-loods

HERKENBAAR BAKEN

Over de bestaande plaatstalen silo-loods wordt een slanke stalen constructie geplaatst. Qua massa, materiaal en kleur steekt dit volume af tegen de historische noordgevel van de Kandijfabriek.

Verdigris groene kolommen dragen een geperforeerd geprinte glazen gevel. De plint is open en verleidt bezoekers de bakstenen bestratte trap op te klimmen. Een geperforeerd plaatstalen hek vouwt overdag helemaal open, waarmee het toegang verleent tot de publieke route.

SPECTACULAIRE ENTREE

Binnen het nieuw geplaatste volume hangt nog altijd de plaatstalen loods en de twee voormalige silo's.

Langs de centrale as wordt de bestaande bouw helemaal opengewerkt, dus komt de oorspronkelijke dak-countour van het magazijn in het zicht.

Het geheel zweeft boven een opgaande trap naar de eerste verdieping. Vanuit deze eerste verdieping bedient de straat aaneengeschakelde bouwdelen en leidt de bezoekers naar het collectieve hart.

Concept

Twée soorten interventie

Het architectonisch concept betreft twee soorten interventie:

Nieuwe toevoegingen langs de publieke route en in het collectieve hart polariseren met de oorspronkelijke baksteenarchitectuur.

Interventies in de historische gevels en bouwdelen versmelten met de oorspronkelijke baksteenarchitectuur.

LEESBARE, CONTRASTERENDE TOEVOEGINGEN

Nieuwe toevoegingen langs de centrale route en door het collectieve hart polariseren met het bestaande: Deze verschillen in kleurstelling, materialisatie en abstractieniveau van de oorspronkelijke baksteenarchitectuur.

Een nieuwe verdigris stalen vormtotaal wordt zoveel mogelijk vrijdragend geplaatst, als het ware zwevend boven de bestaande vloervelden.

VERSMELTING IN OORSPRONKELIJKE GEVELS

Waar de interventies qua kleurstelling, ritme en schaal zorgvuldig worden aangesloten op de bestaande bouw, is er binnen de plasticiteit / tektoniek ruimte voor eigentijdsheid. De bestaande gevel wordt geïnterpreteerd en doorgezet in alternatieve vormtotaal.

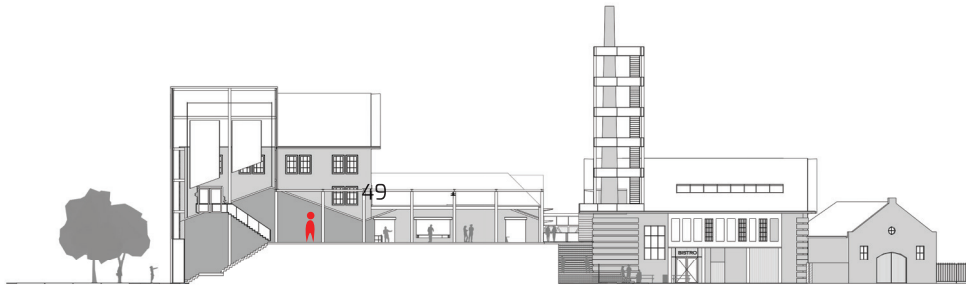
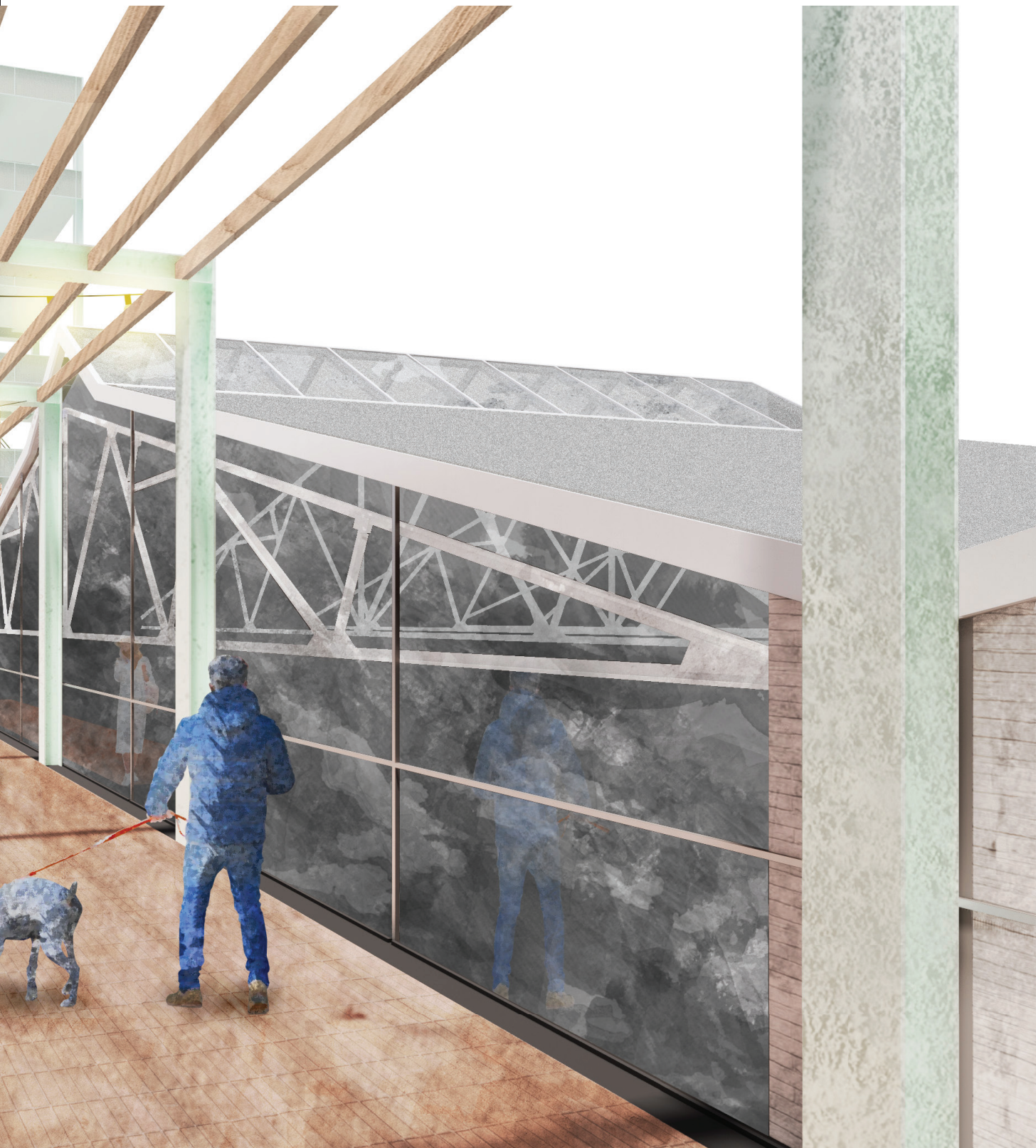
Met het doorzetten van gevelritme en materialisatie/palet wordt gezocht naar harmonie in versmelting. De eigentijdse plasticiteit/tektoniek moet leesbaarheid van de interventie waarborgen.

STRAAT

Zonder té streng methodologisch te willen zijn, kunnen we stellen dat verdigrijs groen een route duidt. De centrale as wordt getypeerd door de openheid (blootgesteld aan de elementen) en de klinkers als straatwerk.

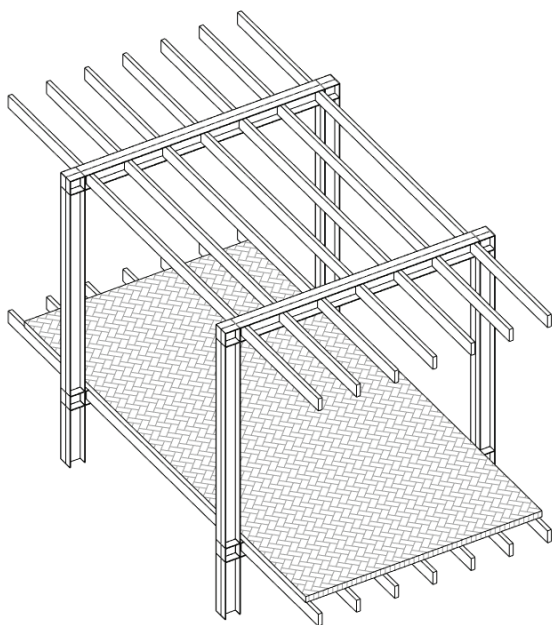
Langs de centrale as worden verschillende ruimtes be- diend. De overgang van straat naar bouwdeel wordt zorgvuldig vormgegeven middels een sparing in de bestaande bouwmuur.

Route

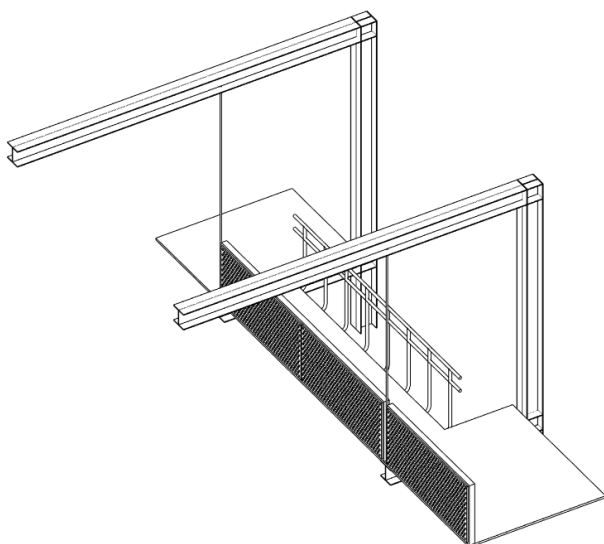
Hoofd-as en secundaire ontsluitingen

We typeren twee soorten ontsluitingen: Primair en secundair. Daarbij horen ook twee verschillende typologieën. 'Straat' voor de hoofd-as en 'Galerij' voor de secundaire routing.

STRAAT

De meest publieke as van het gebouw wordt ook als zodanig vormgegeven. Het straatwerk (baksteen klinkers) wordt van het maaiveld doorgetrokken door het gebouw heen en over de verdieping. De straat wordt. De centrale route wordt dwars door het ensemble gesneden. De straat heeft zijn eigen draagconstructie en afkadering.

GALERIJ

De secundaire routes zijn herkenbaar aan hun galerij-typologie. Ze worden opgehangen aan een externe constructie en blijven zoveel mogelijk vrij van de andere tijdslagen. Slanke stalen profilering en accentkleuren duiden de toegevoegde vloervelden en trappen als eenzelfde typologie.

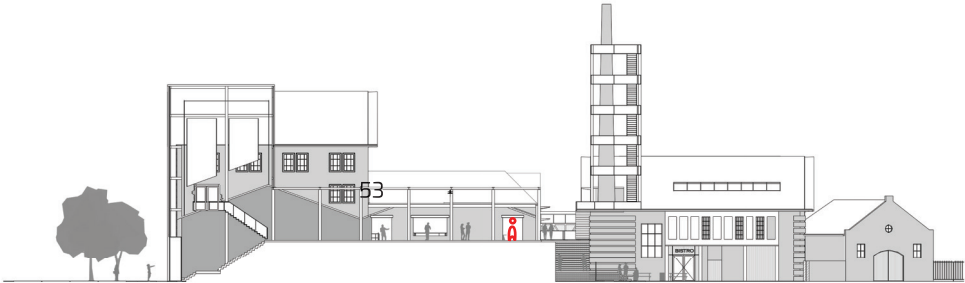

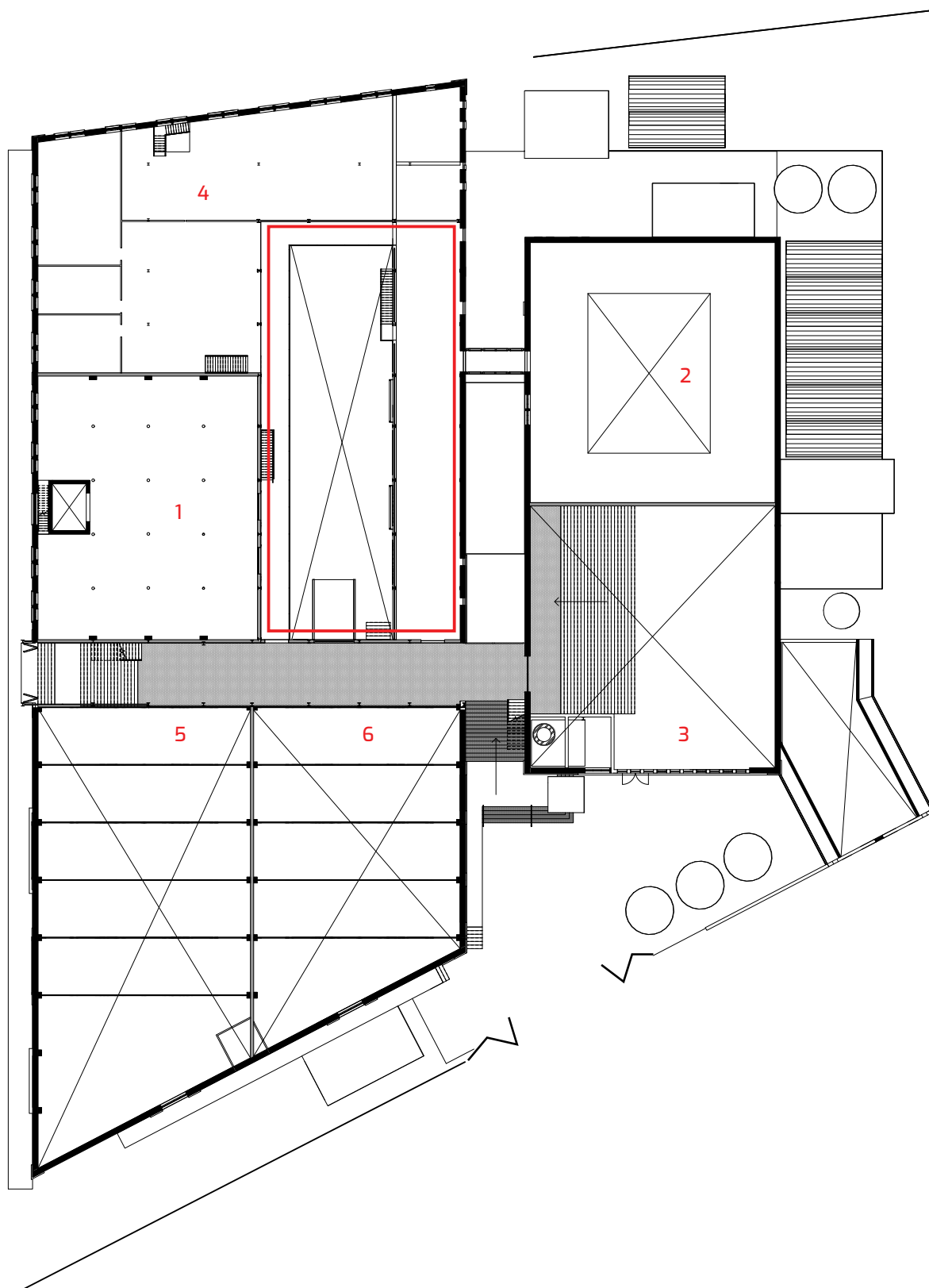
COLLECTIEF HART

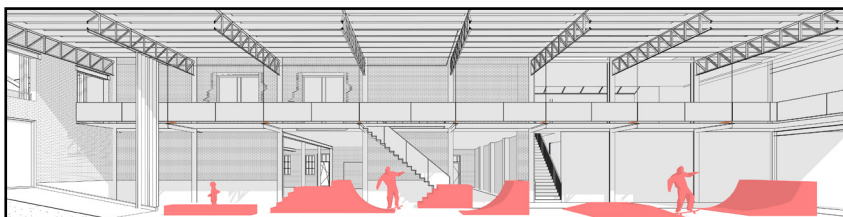
Het collectieve hart is in veel opzichten te vergelijken met een collectieve binnentuin van een bouwblok - een gedeelde plek door de verschillende directe gebruikers en bezoekers.

De ruimte biedt direct toegang tot enkele ateliers en kantoren, waarmee het - naast een collectieve verblijfsplek - ook functioneel van aard is.

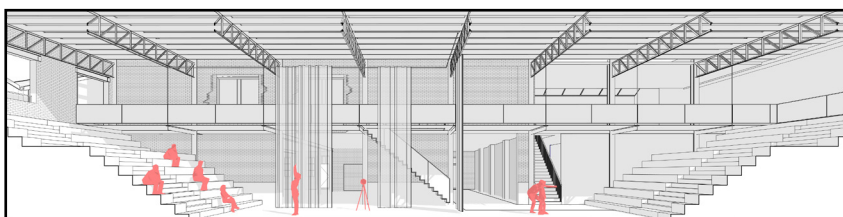
De ambitie van dit collectief hart is om een zo veelzijdig mogelijke plek te faciliteren. Deze biedt een breed scala mogelijkheden in gebruik voor de verschillende 'bewoners en bezoekers'

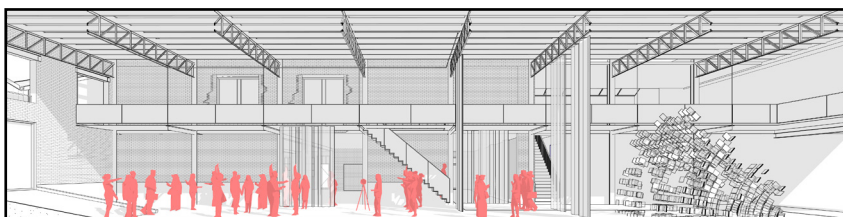

skatebaan

theater

galerie

MULTIFUNCTIONALITEIT RUIMTE

Met zijn open vloerveld en vrije hoogte is het collectief hart zeer flexibel te programmeren. Aangezien het in eerste instantie een plek is voor de gebruikers, zijn collectieve werkplekken, pauze- en ontmoetingsruimtes voor de hand liggende functies.

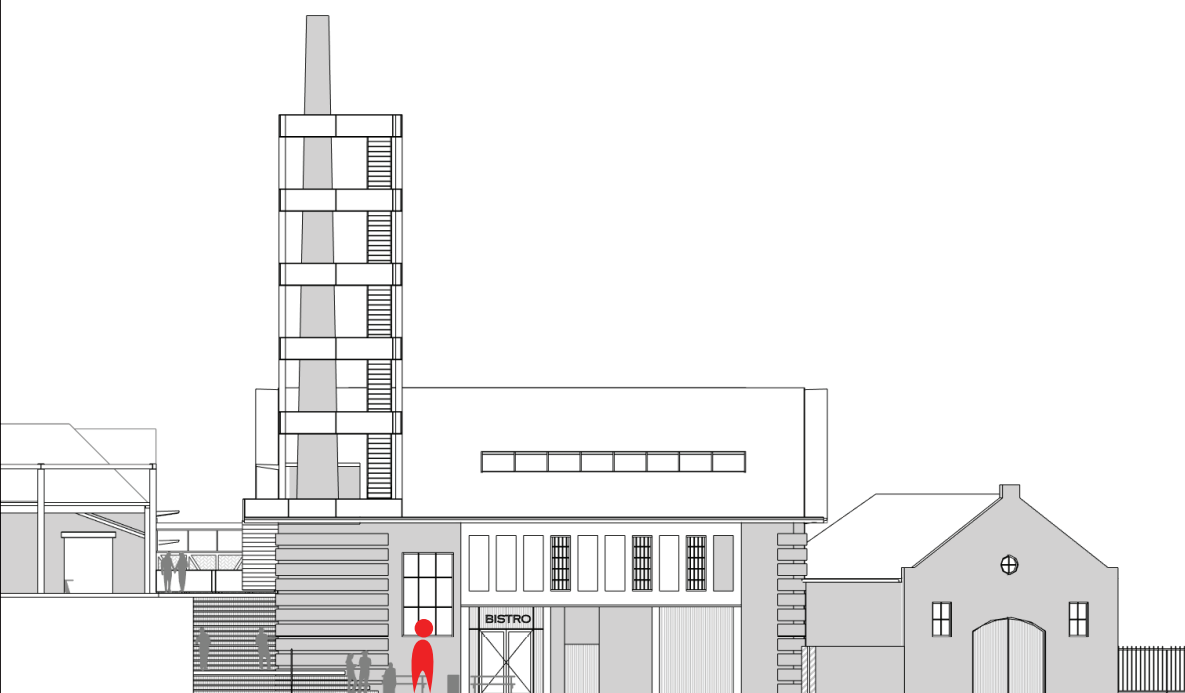
Specifieker gekoppeld aan de verschillende gebruikers kan ook gedacht worden aan een theateropstelling met tijdelijke tribunes. Middels gordijnen kan de ruimte in meerdere plekken opgedeeld worden - wanneer er bijvoorbeeld tijdens een galerie scheiding gecreëerd moet worden tussen bijeenkomst en expositieruimte.

In combinatie met de rauwe aard van de plek en het reeds aanwezige 'urban sports park' op Stadsoevers, wordt ook een suggestie gedaan van programmering tot indoor skate- en freerun park.

legenda:

- 1) vestzaktheatergroep
- 2) graffitiloods
- 3) horeca
- 4) sociale werkplaats
- 5) sfeerhaven meubelmaker
- 6) kringloopwinkel

BIETENPLEIN

Ver boven het bietenplein prijkt de schoorsteentoren. Een toevallige passant zal zich door de groene structuur aangetrokken voelen, waarna deze via het terras van de bistro plots richting centrale as beweegt.

Het bestaande straatwerk ademt nog industrie, met de voormalige suiker- en stroop-silo's als landschap. De open klinkertrap prikkelt de nieuwsgierigheid - waar komen to 57 al die mensen vandaan? Men voelt zich bijzonder uitgelokt om eens naar boven te lopen.

REFLECTIE

Ruim vier jaar geleden mocht ik, als afstudeerproject van mijn bachelor architectuur, zelf een opgave formuleren. Ik koos ervoor om mijn lokale kerk - de OLV Fatimakerk te Roosendaal te transformeren naar theater.

Ook toen had ik al een sterke fascinatie voor herbestemmen. Expressieve projecten als de verbouwing van het rijksmuseum of de transformatie van de Kruisherenkerk waren sterke inspiratiebronnen.

Maquette herbestemming Fatimakerk

Bouwhistorie en bestaande context zijn thema's waarin ik kan verdrinken. Ik vind het razend interessant om te ontdekken hoe een gebouw ontstaan en gegroeid is, en hoe de relatie met ruimtelijke en culturele context zich door de loop der jaren ontwikkeld heeft tot wat het nu is.

Rijkdom zit wat mij betreft niet alleen in het hoge niveau van ambacht en monumentaliteit van een oud gebouw, maar minstens net zo in haar verhaal en groeisporen.

Vier jaar later mocht ik opnieuw een eigen afstudeeropgave formuleren. Nog steeds met een fascinatie voor erfgoed en de ambitie om te ontwerpen aan mooie herbestemmingen, maar inmiddels binnen een complexere context.

De herbestemming van een kerk was nog redelijk voordehand-iggend en vroeg een zekere voorzichtigheid. Met de herbestemming van industrieel erfgoed kom ik een veel diversere, gelaagdere bestaande context tegen.

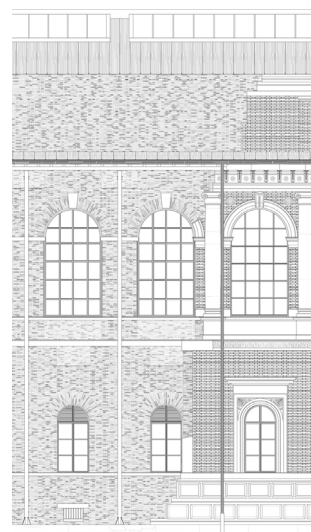
Het lijstje met inspiratieprojecten was inmiddels uitgebreid met subtielere herbestemmingen. Hans Dollgast, Peter Zumthor en vooral ook David Chipperfield met het Neues Museum zetten wat mij betreft de standaard als het gaat om ontwerpen aan erfgoed.

Daarbij is deze fabriek een waanzinnige bron van context. Vooral historische, typologische en stedenbouwkundige context vragen veel aandacht. Het is voor mij belangrijk om continu de schakel met het ontwerpproces in de gaten te houden - ik zou immers nog twee jaar lang louter kunnen onderzoeken. Binnen de tijdsspanne van mijn afstudeerproject ga ik deze fabriek niet tot in de puntjes kunnen herbestemmen. Het hierin belangrijk om niet op zoek te gaan naar een oplossing voor ieder hoekje, kozijn en detail. In een aantal zuivere ontwerp-ingrepen gaat dit herbestemmingsproject zijn kracht vinden.

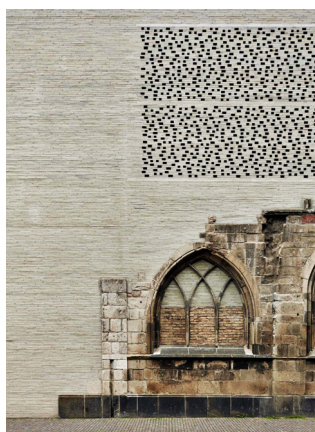
Eigen voornemen m.b.t. afstudeerproject, December 2021

Chipperfield

Dollgast

60
Zumthor

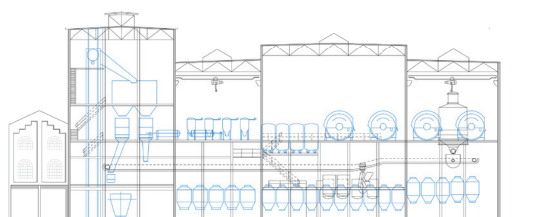
ANALYSE

De ruime interesse voor het verhaal van een gebouw en zijn plek blijken ook een valkuil - zoals ik al aangaf, kan ik verdrinken in onderzoek. Dat bleek al tijdens de omkadering van de opgave. In de eerste formulering van het afstudeerproject waren zaken als programma, urgentie en ambitie nog nauwelijk omschreven. Door het stellen van duidelijke ambities en het maken van aannames werd de opgave een stuk concreter, specifiek en dus haalbaarder. De noodzaak om te reduceren is het hele afstudeerproject, van formulering tot eindpresentatie, actueel gebleven.

Voor al met een complexe context als deze blijkt het onmogelijk om zowel stedenbouwkundige als cultuurhistorische, bouwhistorische, ruimtelijke en maatschappelijke context allemaal volledig te verkennen.

Dat heb ik wel geprobeerd en vandaar zijn eigenlijk alle analyses redelijk op de vlakte gebleven. Bovendien was ik lang aan het onderzoeken, zonder dat ik daar concrete aanknopunten in de ontwerpogave aan zou koppelen. Dat maakte eigenlijk dat ik niet goed wist naar welke conclusies ik op zoek was. Alhoewel ik erg blij ben dat de vrijwilligers in het nationale suiker- en vlasserij-museum mij tot in de puntjes hebben uitgelegd hoe de productie van bietsuiker in zijn gang gaat, heb ik daar in mijn ontwerpogave niet veel concrete aanknopunten gevonden.

De architectuur- en stedenbouw-analyses werden pas echt interessant op het moment dat ik ging schetsen.

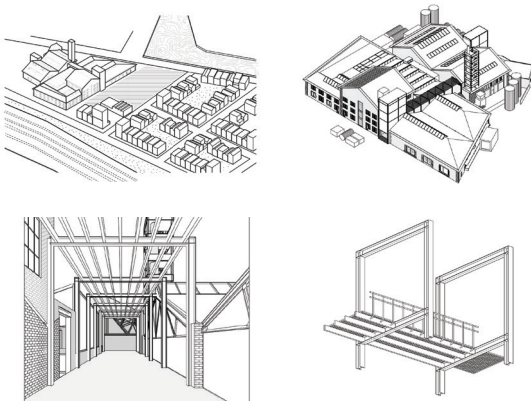

Proces suikerfabriek

ONTWERPEND ONDERZOEK

Met de berg aan informatie die uit de analyses was gekomen, duurde het even voordat ik begon met ontwerpen. Stedenbouwkundig was het zaak om een context aan de bestaande wijk toe te voegen. Op dit schaalniveau hoefde ik nog niet te gaan breken in de bestaande fabriek, dus bleek deze het laagdrempeligst. Een projectie van wonen op de Oostelijke Havendijk gaf de fabriek een stedelijke context met een menselijke maat, duidelijke ontsluiting en zichtlijnen.

Geïnspireerd door de tekeningen van Dollgast kon ik op het schaalniveau van het fragment op zoek naar een hedendaagse interpretatie van de bestaande gevel. Langzaam maar zeker kreeg ik het vertrouwen om mijn eigen handschrift op de fabriek los te laten. Met het identificeren van 4 schaalniveaus (stedenbouwkundig, ensemble, ruimte en fragment) heb ik een 'ladder' voor mezelf gebouwd om tussen de verschillende ontwerpogaves te schakelen.

4 schaalniveaus

Ambities op stedenbouwkundig niveau en ontwerpen aan fragmenten komen samen in mijn structuurontwerp voor het ensemble. Wellicht de belangrijkste ruimtelijke ingreep is de snede van de publieke as dwars door de fabriek.

Met de ambitie om het gebouw maatschappelijk/cultureel te programmeren voor de stad, ligt de essentie volgens mij bij de ontsluiting. Een collectieve binnenruimte schakelt de verschillende gebruikers/bouwdelen. Een publieke as opent de fabriek naar de stad en verbindt letterlijk en figuurlijk de verschillende gebruikers en bezoekers.

Bunker 599, RAAAF+ atelier

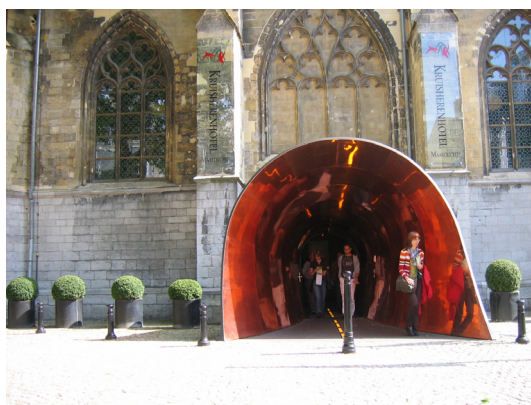
Bovenstaande referentie kwam pas tijdens mijn reflectie in me op, maar is een passende parallel: Een snede legt letterlijk de binnenkant van een voorheen gesloten binnenwereld bloot. De ruimte wordt niet alleen toegankelijk - tegelijkertijd ontstaat er een spectaculaire route voor bezoekers en wordt er een nieuw hoofdstuk aan het verhaal van een gebouw geschreven.

ONTWERP

Naargelang het ontwerpend onderzoek vorderde kreeg ik waardering voor de polariteit van de vroeg-21e eeuwse 'parasitaire' toevoegingen bovenop, tegenaan en tussenin het ensemble. Ik besloot dat deze net zoveel deel uitmaakten van het industrieel erfgoed als de oorspronkelijke wederopbouwarchitectuur, en dat ze met hun markante verschijningsvorm goede aanknooppunten zijn voor het begin en einde van de route door het gebouw.

De architectuur van deze route zou, in lijn met de parasieten, niet moeten versmelten maar juist polariseren tegenover het bestaande gebouw. Met deze overtuiging wordt het ontwerp complexer. Ik kies niet voor een eenduidige attitude in al mijn interventies, maar gebruik een methode die binnen 1 complex verschillende architectonische concepten koestert.

In mijn ontwerp ligt de focus op de publieke en collectieve route. Deze opent het gebouw en maakt letterlijk en figuurlijk verbinding met de stad. Ik kies nadrukkelijk voor 1 centrale as, waarlangs 1 sequentie van ervaringen leidt. Deze centrale as is bewust expressief vormgegeven in een uitgesproken, polariserende architectuur die goed aansluit bij mijn vroege referentieprojecten. (Kruisherkerk, Elbphilharmonie)

Kruisherkerk, SatijnPlus Architecten

Interventies in overige bouwdelen zijn herkenbaar eigentijds, maar subtieler. Binnen dit concept van versmelting kom ik wellicht dicht bij de architectuur van mijn helden Chipperfield, Zumthor en Dollgast.

POSITIONERING

Daarbij komt vanzelf de vraag: wat voor architectuur wil je maken? Is je held nou Rem Koolhaas of Hans Dollgast?

Volgens mij heeft dat alles te maken met de opgave. Hoogwaardig monumentaal erfgoed vraagt al sneller om een historiserende, restauratieve of versmeltende architectuur dan een rommelig fabrieksensemble.

Hetzelfde geldt wat mij betreft voor de relatie met een programma. Woningbouw mag voornamelijk meedoen in de 'grijze massa' van het straatbeeld, en zal dus in haar architectuur aansluiting moeten zoeken met de fysieke context. Daarbij komt ruimte voor publieke gebouwen om zich te manifesteren met bijzondere, uitgesproken architectuur.

Zoals ik bepleit met dit afstudeerproject is deze diversiteit aan interventie ook passend binnen een enkele herbestemmingsopgave. Het is een zoektocht naar een architectuur met een spannende balans tussen helderheid en complexiteit.

Dit afstudeerproject betekent niet het einde van deze zoektocht - mijn ontwerphandschrift zal zich de komende 50 jaar verfijnder en autentieker moeten ontwikkelen voordat ik weet of die spannende balans ooit gevonden is, en ik wellicht kan terugkijken op een aantal mooie projecten. Tot dan blijft het zoeken.

DANKWOORD

Ik ben blij dat het er op zit. Alhoewel ik met veel enthousiasme het afstudeerproject heb doorlopen, is het een pittig en lang jaar geweest.

Wanneer ik verdronk in randzaken en/ of het een tijdje stil bleef aan mijn kant van de communicatie had ik aan Sem te danken dat hij me weer op het juiste spoor zette. Prikkelende referenties op het juiste moment, toezicht op de rode draad in het onderzoeks/ontwerpproces en in het bijzonder een prettig klankbord met een goede, kritische blik op mooie architectuur.

Het stukje externe motivatie, overzicht op mijn afstudeerproces en een scherpe maar begripvolle coaching heb ik aan Sjoerdieke te danken. Een voorzitterschap van de afstudeercommissie dat in lijn ligt met de warme begeleiding die de Academie mij de afgelopen 4 jaar geboden heeft.

Uiteraard ook dank aan Iza, die al vroeg in het proces als externe criticus de juiste vragen stelde. Dank aan toegevoegde externe criticus Frederik, die tijdens de vierde peiling pijnlijk bloot kon leggen dat mijn verhaal nog niet helemaal duidelijk was.

In mijn vier jaar masteropleiding aan de Academie van Bouwkunst heb ik, vanwege het coronavirus, meer dan de helft van het onderwijs op afstand gevolgd. Dat kunnen, zonder wekelijks ontmoeting met studiegenoten, twee stille en moeizame jaren zijn. Ik heb het geluk dat ik al gelijk in mijn eerste jaar twee studiegenoten trof, die snel goede vrienden zijn geworden. Lotgenoten begrijpen waar je mee bezig bent. Dank aan Martijn en Remco voor de afgelopen vier jaar waarin jullie mij hebben voorzien van jullie advies, hulp, genadeloze mening, maar vooral ook jullie gezelschap.

Natuurlijk sluit ik mijn dankwoord af met familie. Mijn lieve vriendin Leonie, geduldig als ik weer eens 's avonds of in het weekend moest doorwerken - zelfs nog mee heeft geholpen met maquettebouwen. Mijn broers Leon en Daan, waarop ik weet dat ik altijd kan bouwen. En natuurlijk mijn allerliefste ouders - Papa, Els, Mama en Marcel. Jullie onvoorwaardelijke steun, hulp en trots maken mij een bofkont.

BIJLAGE 1

BRONVERMELDING

Luchtfoto Van Gilse Kandijfabriek
Archiefbeeld West Brabants Archief

